

**ТЕМА: Смртна казна- Правна Санкција или
Прекршување на Правото на Живот**

Изработила:
Биљана Павлоска

Ментор:
Проф.Др. Исмаил Зејнели

Ноември, 2019

Содржина

Апстракт	3
Вовед	4
Глава Прва	5
1. ПРАВО НА ЖИВОТ	5
1.1.Право на живот во Уставот на Република Северна Македонија	6
1.2.Право на живот во Универзална Декларација за Човекови Права	7
1.3. Право на живот во Европска Конвенција за Човекови Права	8
1.4. Право на живот во други интернационални документи.....	9
Глава Втора.....	11
2. СМРТНА КАЗНА КАКО ПРАВНА САНКЦИЈА	11
2.1.Санкции во казненото право на Република Северна Македонија	15
2.2.Историја на смртна казна	18
Глава Трета	27
3. СМРТНАТА КАЗНА ВО САД	27
3.1.Смртната казна во САД низ историјата	28
3.1.1.Период на постоење на колонии.....	29
3.1.2.Период на XIX век	32
3.1.3.Прогресивен период.....	35
3.2. Измени на законите на смртната казна во САД.....	44
3.3. Неодамнешен развој на смртната казна во САД.....	46
3.4. Методи на спроведување на смртната казна во САД.....	48
3.5. Држави во САД кои го регулираат постоењето на смртната казна во нивниот правен систем.....	52
3.6. Статистики на смртната казна во САД	53
3.7. Смртната на федерално/државно ниво во САД	55
3.8. Смртната казна во Тексас.....	57
3.8.1. Примери за впечатливи случаи на смртни казна во Тексас	57
Глава Четврта	60
4. СМРТНА КАЗНА ВО ЕВРОПА	60
4.1.Историја на смртна казна во Европа	61
4.2. Остатоци на смртната казна во Европа-Белорусија.....	63
Глава Петта.....	66

5. СМРТНАТА КАЗНА И РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	66
5.1. Прв Државјанин на Република Северна Македонија осуден на смртна казна.....	67
ЗАКЛУЧОК	68
Библиографија:.....	70

Апстракт

Мастер трудот на тема : „ Смртна казна- Правна санкција или прекршување на правото на живот има за цел да даде одговор пред се ,на главното прашање кое и е поставување со истата, односно *дали смртната казна е правна санкција или прак прекршување на правото на живот.*

Имено, кон остварувањето на главната цел и давањето на одговорот во прашањето кое се состои и во самиот наслов на тезата, трудот пред се започнува да дава одговори за регулирање на законската рамка на правото на живот на национално и интернационално ниво. Понатаму продолжува со испитување на смртната казна, нејзината историја, развој и опстанок на денешно ниво, како и последиците од нејзиното постоење. Ваквото истражување и конципирање на истражениот материјал ќе помогне кон остварување на главната цел односно правањето на споредбата меѓу двете дијаметрално спротивни појави, и конечното давање на одговор на тоа дали смртната казна е оправдана или не, со цврсто аргументирање на искажаниот став,

На пошироко ниво, целта која ќе се оствару со ваквото истражување изразено преку трудот е и придонес кон академската заедница, и воопшто правната наука со изработка на труд, кој би помогнал на идните и сегашните генерации на правници за формирање на став во врска со смртната казна и нејзината суштина наспроти правото на живот.

Вовед

Правото на живот е неприкосновено право кое е загарантирано право со секој Устав, во секоја демократска држава. Правото на живот Уставот на РСМ го утврдува на тој начин што определува дека животот на човекот е неприкосновен. На иста бранова должина се наоѓа и Европската Конвенција за Човекови Права која го дефинира правото на живот како право кое е загарантирано со закон. Конвенцијата содржи исклучок а тоа е смртната казна, гарантирајќи ја нејзината дозволеност. Правото на живот меѓу другото е уредено и во Универзалната Декларација за Човекови права во член 3, во која изречито е наведено дека секој човек има право на живот, На спротивната страна од ваквото утврдување и неприкосновување на правото на живот ја имаме смртната казна која значи директно ускратување на ваквото право. Поради тоа се јавува и вечната дискусија за оправданоста или неоправданоста на смртната казна како и тоа дали таа е целисходен начин на остварување на целите на казнувањето. Поради постоњето на две дијаметрално спротивни точки, кои меѓусебно се косат и претставуваат целосна спротивност е важно и ваквата тема да биде истражувана.

Важноста на смртната казна која е главниот фокус на оваа мастер теза претставува постоењето на случаи во кои имаме осуденици на смртна казна кои се егзекутирани, а по нивната смрт е докажана нивната невиност. Таков е случајот на Гери Грахам. Гери Грахам кој во јуни 2000 година бил егзекутиран и покрај неговите тврдења дека тој е невин. Грахам бил обвинет за кражба на супермаркет и убиство на лице надвор од супермаркетот кога тој имал 17 години. Тој бил осуден за виновен врз основа на сведочењето на само еден сведок кој го видел лицето на Грахам на 30-40 милји далечина што не може да се смета за веродостојно. Двајца други сведоци кои во исто време купувале производи од маркетот, тврделе дека го виделе убиецот и дека тој со сигурност не бил Грахам, но ниту еден од нив не бил повикан на сведочење. Тројца судии-поротници денеска изјавуваат дека би ја смениле нивната одлука поради недостаток на докази, но веќе било доцна¹. Поради тоа водејќи се од старата народна порака „Подобро 100 виновни на слобода, отколку еден виновен во затвор,, , целиот труд се заснова на истражување на смртната казна.

¹ Capital Punishment in Context, The case of Gary Graham, <https://capitalpunishmentincontext.org/cases/graham>

Глава Прва

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

Правната положба на човекот во едно граѓанско општество се изразува преку постоењето на неговите лични права и слободи. Правата и слободите за човекот претставуваат негов гарант за злоупотреба на моќта на државната власт заедно со своите институции и органи. Колку повеќе права има загарантирано човекот, толку власта на државата е ограничена во поглед на нејзино самоволие и владение.

Изразот на духовниот и физичкиот интегритет со кој располага човекот се огледа преку неговите права, пред се преку правото на живот. Како припадник на категоријата на лични слободи и права, правото на живот претставува право кое е гарант за постоењето и остварувањето на било кои други лични, политички, економски, културни, социјални права. Правото на живот е природно право, универзално право. Истото потекнува од природните потреби на човекот. Без постоење и гарантирање на ваквото право, постоењето и гарантирањето на останатите права на човекот би било неизвесно и сосем непотребно. Како дел од групата на лични права, правото на живот се вбројува меѓу најстари загарантирани права во општеството. Личните права настануваат како резултат на борбата на човекот против самовилието на диктатурските, апсолутистички власти во минатото.

Правото на живот е најзначајно право во множествата права кои ги ужива човекот. Истото претставува императивистичко право загарантирано во секоја држава во светот во различни облици со различни модификации. Како едно од најважните права истото е регулирано во Уставите на Демократиските земји вклучувајќи ја и Република Северна Македонија. Со самото утврдување на ваквото право во меѓународни документи како Универзалната Декларација за Човекови Права и Слободи, Европската Конвенција за Човекови Права како и интернационални документи од типот на Политички Пакт за Граѓански и Политички Права и низа други останати конвенции, декларации, пактови, го издигна правото на живот како најголемо право на човекот но и најголема обврска на државата која е приморана ваквото право да го заштити и еднакво да го гарантира на секој човек, без разлика дали истиот е нејзин државјанин, странски државјанин или непријател на државата. Сепак одредени држави во светот наоѓаат простор за ограничување на ваквото право дали преку

смртната казна или преку институтите на ефтанација и абортус. Во секој случај ограничувањата се однесуваат на строги исклучоци и не ја оспоруваат неприкосновеноста и императивноста на правото на живот.

1.1.Право на живот во Уставот на Република Северна Македонија

Во Уставот на Република Северна Македонија, член 10 се уредува правото на живот. Истото гласи : `` *Животот на човекот е неприкосновен. Во Република Македонија не може да се изрече смртна казна по ниту еден основ* ``². Како потписничка на меѓународните документи и како демократска земја, Република Северна Македонија ја гарантира неприкосновеноста а со тоа и императивноста на правото на живот. Истата воедно ја забранува смртната казна, која на тлото на Република Северна Македонија е забележана кога државата претставувала дел од Социјалистичка Република Југославија. Истото значи дека моќта на државата е ограничена и истата не може да посегне по природното право на живот на човекот дури и во моменти кога се работи за сторител на најтешки кривични дела.

Уставот со гарантирање на неприкосновеноста на правото на живот ја гарантира и неговата апсолутност. Но правото на живот не е секогаш апсолутно. Така едно лице може да биде лишено од живот доколку употребило насилство против друго лице кое законот не го дозволува. Овде всушност станува збор за ситуациите на т.н. нужна одрана или крајна нужда.³

Полицаецот исто така има право да употреби огнено оружје за да го заштити животот на граѓаните, да одбие од себе непосреден напад со кој се загрозува неговиот живот, да одбие напад на објект или личност што се заштитува , да спречи бегство на лице фатено во вршење потешко кривично дело или да спречи од бегство затвореник. Употребата на оружјето мора секогаш мора да ја следи нужноста, сразмерноста на опасноста и степенот на загрозеноста на лицето или на објектот што се заштитува.⁴ Сепак употребата на огненото оружје од страна на полицаецот и оправданоста на таквата употреба мора секогаш да биде подлежна на оценка од страна на правосудните

² Устав на Република Северна Македонија , Собрание на Република Македонија 17 ноември, Скопје, 1991 година

³ Наташа Пеливанова, Основи на правото и уставното право, Факултет за безбедност- Скопје, 2016 година

⁴ Звономир Јанкуловски и Гордан Калајчиев, Водич низ човековите права, Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје, 1999 година

органи во Република Северна Македонија, со цел да се спречи самовластието на државните институции и злоупотреба на правата на човекот.

Во секој случај апсолутноста и неприкосновеноста на правото на живот во демократската држава како Република Северна Македонија е загарантирана, а исклучоците претставуваат реткост во точно определени и проценети ситуации кои својата основа ја имаат во позитивните прописи на државата.

1.2.Право на живот во Универзална Декларација за Човекови Права

Во Универзалната Декларација за Човекови Права, член 3 се уредува правото на живот. Истото е уредено : *`` Секој има право на живот, слобода и безбедност на личноста ``*.⁵ Со определување на правото на живот во член 3 од Универзалната Декларација, се истакнува на светско ниво важноста на ваквото право. Поставувајќи го како фундаментално право, денеска дури 77% од државите во светот го имаат инволвирано ваквото право во нивните Устави, наспроти 22% држави во светот кои го имале инволвирано во 1948 година, периодот на основање на Организацијата на Обединети Нации.

Претставувајќи фундаментално право, правото на живот не значи само да може да се живее. Правото на живот означува и основа за постоење на другите права како правото на слобода на говор, правото на брак, правото на национална определба. Гарантирајќи го ваквото право во членот 3, Унвиерзалната Декларација паралелно ги гарантира и останатите права наведени во самата декларација кои денеска претставуваат дел од Уставите на демократските земји.

Една од најважните цели, покрај поставување на фундамент за неприкосновеноста на другите права, со воспоставување на член 3, и гарантирање на правото на живот се воспоставува и срцевината на борбата против смртната казна. Со воспоставување на ваквото право се ограничува спроведување на смртната казна која претставува оправданост на убивањата кои се спонзорирани од страна на државата. Случувањата за време на Втората Светска Војна, каде што милиони луѓе се убиени и немилосрдно мачени, чисто поради тоа што не се припадници на одредена нација, благодарение на самовилието на државната власт сконцентрирана во рацете на Хитлер,

⁵ Универзална Декларација за Правата на Човекот, Генерално Собрание на Обединети Нации, декември, 1948 година

претставува инспирација за изработувачите на ваквата Декларација при воведувањето на членот 3. Членот 3 претставува гарант на заштитата од смртната казна и на најважното право на човекот, или како што Јужно-Африканскиот англиски Бишоп Дезмонд Туту има изјавено : *`` Да одземеш живот кога живот е веќе одземен, е одмазда, не правда ``*.

1.3. Право на живот во Европска Конвенција за Човекови Права

Европската Конвенција за заштита на Човековите Права и основните слободи од 1950 година го предвидува правото на живот во член 2: *`` Правото на живот на секој човек е заштитено со закон. Никој не може намерно да биде лишен од живот, освен со извршување на смртна казна, изречена со судска пресуда, со која е прогласен за виновен за кривично дело кое, според законот, се казнува со таква казна ``*⁶. Согласно ваквиот член од Конвенцијата очигледно е дека Европската Конвенција го гарантирала правото на живот како неприкосновено право на секој човек, но воедно ја одобрувала и смртната казна за лице кое е виновно за сторено казниво дело и таквата вина му е изречена со судска пресуда и притоа за таквото кривично дело е предвидена смртна казна.

Членот 2 и одобрувањето на постоењето на смртната казна во Европската Конвенција, а со тоа и одобрување на постоење на смртната казна на ниво на Европа во државите потписнички и ратификатори на таквата Конвенција истрпила определени промени со донесувањето на Протоколот 6 донесен во 1983 година. Во член 1 на овој протокол смртната казна се укинува. Никој не може да биде осуден на таква казна, ниту погубен⁷. Ваквиот протокол ја дозволува во членот 2 смртната казна само за време на војна велејќи *`` Државата во своите закони може да предвиди смртна казна за дела сторени за време на војна или непосредна воена опасност. Таква казна ќе се применува само во случаите предвидени со 42 43 тие закони и во согласност со нивните одредби. Таа држава му ги доставува на Генералниот секретар на Советот на Европа соодветните одредби од законот за кој станува збор ``*⁸. Со воведување на

⁶ Европска Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи, 1950 година

⁷ Протокол број 8 кон Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи во врска со укинувањето на смртната казна, Стразбур, 28 април, 1983 година.

⁸ Протокол број 8 кон Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи во врска со укинувањето на смртната казна, Стразбур, 28 април, 1983 година

дополнителниот протокол изрично се забранува примената на смртната казна со еден децидно определен исклучок.

Вториот дел од правото на живот предвидено во член 2 односно член 2, став 2 од Европската Конвенција зборува за определени ситуации кои служат како исклучок односно неповредување на правото на живот. Таква ваквиот став вели `` *Се смета дека одредбите на овој член не се повредени доколку смртта настапила како резултат на апсолутно потребна употреба на сила: а. во одбрана на секој поединец од незаконско насилство; б. при апсење според закон или спречување на бегство на лице уапсено врз основа на закон; в. при законско спречување на немир или бунт* ``⁹. Сепак употребата на сила не смее во никој случај да биде злоупотребена. Европскиот Суд за Човекови Права го осуди во 1995 година Обединетото Кралство за убиство на терористи на ИРА на Гилбратар поради злоупотреба на сила, со оглед на фактот дека истите терористи можеле да бидат уапсени и да бидат спречени да влезат во ваквата британска колонија¹⁰.

1.4. Право на живот во други интернационални документи

Загарантираноста на правото на живот постои како во Уставите на демократските држави така и во многу меѓународни документи кои се ратификувани и прифатени во правото на Република Северна Македонија и во правата на многу други држави низ светот. Покрај Универзалната Декларација и Европската Конвенција, правото на живот е неприкосновено право и во други интернационални документи кои ги уредуваат правата. Таков документ е Меѓународниот Пакт за Граѓански и Политички Права. Ваквиот пакт во дел 3, член 6 го уредува правото на живот велејќи дека *“Секое човечко суштество има право на живот. Ова право ќе биде заштитено со закон. Никој не може самоволно да биде лишен од живот* “¹¹. Слично како и Европската Конвенција, ваквиот пакт во неговата првобитна верзија ја дозволува смртната казна велејќи дека *“во земјите каде смртната казна не е укината, смртна пресуда може да биде изречена само за најтешки злосторства, во согласност со законодавството кое е на сила во времето кога злосторството е сторено и кое не е во спротивност со одредбите на овој Пакт, ниту со Конвенцијата за спречување и*

⁹ Европска Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи, 1950 година

¹⁰ Случај на Меккан и другите наспроти Обединето Кралство, Апликација број 18984/91, 27 септември, 1995 година, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57943%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57943%22]})

¹¹ Меѓународен Пакт за Граѓански и Политички Права, 23 март, 1976 година

казнување злосторство геноцид. Оваа казна може да биде применета само врз основа на конечна пресуда која ја донел надлежниот суд“¹². Со донесување на Вториот Факултативен Протокол, усвоен од Генералното Собрание на Обединетите Нации во 1989 година, на 15 декември, смртната казна се укинува, и со тоа Пактот станува уште еден документ кој ја гарантира неприкосновеноста на правото на живот и ја забранува употребата на смртната казна.

Од регулирањето на правото на живот, и поставувањето на таквото право како фундамент за постоењето на другите права произлегуваат и други меѓународни документи кои ги регулираат останатите права на човекот кои директно произлегуваат од ваквото фундаментално право. Такви документи се Конвенција за правата на детето, Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација против жените, Конвенција против тортура итн. Со самата правна регулираност на правото на живот во едни од најважните регулации со кои се уредуваат правата на човекот може да се заклучи и важност на правото на живот на човекот. Меѓународните Документи како и внатрешните Устави на Демократските држави го гарантираат ваквото право и неприкосновеноста на ваквото право односно неприкосновеноста на животот на човекот. Меѓутоа, ваквото право има свои граници кои правно ги регулира самата држава или Меѓународната Заедница. Тоа е случајот на Смртната Казна, за претходно сторено казнено дело, која се изрекува на казнено одговорен сторител и на тој начин се навлегува во правото на живот на човекот, на начин што истото му се одзема. Па поради тоа од спротивната страна на Европа, преку Океанот, САД исто така во своите документи го гарантира правото на живот, но истовремено во позитивните права на определени федеративни држави ја предвидува и смртната казна.

¹² Меѓународен Пакт за Граѓански и Политички Права, 23 март, 1976 година

Глава Втора

2. СМРТНА КАЗНА КАКО ПРАВНА САНКЦИЈА

Санцкиите претставуваат назив за сите кривично-правни мерки, кои можат да се изречат за некое кривично дело. Санкцијата е присилна мерка што на сторителот му ја изрекува судот, низ судска одлука олицетворена државна присилба законито определена како реакција за стореното дело¹³. Постојат повеќе видови на правни санкции во кривичното право како Казни, Парапепални санкции (условна осуда и судска опомена) и Мерки за безбедност. Казните се главни санции во системот на кривичните санции. Казната е принудна мерка со која се одзема или ограничува некое правно добро на кривично одговорниот сторител. Пример, со казната затвор се ограничува правото на слобода на определен субјект кој што сторил кривично дело. Со паричната казна се одзема имотна вредност на сторителот на кривичното дело.

Една од најатрактивните казни која што постои во помал број држави во светот е смртната казна. Смртната казна претставува погубување на сторител на определено кривично дело. Ваквата санкција е изречена по судски пат како казна за противправното однесување на сторителот на кривичното дело¹⁴. Она што предизвикува контроверзии кога станува збор за смртната казна како санкција е фактот дека таа истовремено претставува и негирање на правото на живот кое е уредено во многу меѓународни документи и Устави на државите низ целиот свет. Сепак смртната казна постои и денеска особено во определени држави низ САД.

Етимолошкото потекло на смртната казна или уште позната како capital sentence или death penalty во англиското говорно подрачје ги црпи своите корени од латинскиот збор капиталис кој во директен превод означува “во однос на главата“, што може да се преведе како погубување.

Смртната казна своите почетоци ги бележи уште пред постоењето на новата ера, и се појавува во античка грција како и во сумерија и вавилонија изразена преку Епот на Хамураби, Драконските Закони, па се до сегашните современи закони и Устави на држави низ светот.

¹³ Акад. Проф. Д-р Владо Камбовски, Казнено право Општ Дел, Четврто Дополнително и изменото издание, Скопје 2011 год

¹⁴ McCafferty, James A, Capital Punishment, 2010

Смртната казна како правна санкција денеска е напуштена од многу земји во светот во нивното позитивно право. Меѓутоа постојат исклучоци од ваквото напуштање. Соединетите Американски Држави важат како еден од најглемите исклучоци од напуштањето на смртната казна како правна санкција проследена со доста ригорозни извршувања. Она што особено ги прави САД вредни за споменување како исклучок од напуштањето на смртната казна каок правна санкција е тоа што денеска таа претставува единствена држава, припадник на заедницата на западните држави која сеуште ја има и вреднува во нејзиниот правен систем ваквата санкција. Вредни за споменување покрај САД претставуваат и Кина, Индија, Јапонија, Јужна Кореја како и Ирак, Иран, Пакистан, Афганистан и други¹⁵.

Постоењето на смртната казна како правна санкција станува фрагилно по завршувањето на Втората Светска Војна. Од државите кои ја имаале смртната казна во нивниот правен систем, 58 ја задржуваат во активна употребна, додека пак 102 држави ја напуштаат смртната казна, 6 држави ја задржуваат смртната казна меѓутоа само за определени најтешки кривични дела извршено под специфични околности, и 32 држави ја напуштаат смртната казна повикувајќи се на праната практика која бележи не употреба на смртната казна во последните 10 години¹⁶.

Според податоците на Амнести Интернационал, 23 држави во светот во 2016 година имаат спроведено смртна казна, а исто така постојат држави кои не ги објавуваат информациите за спроведување на смртната казна како Северна Кореја.¹⁷

Денеска државите во светот се поделени на оние кои ја прифаќаат, подржуваат и применуваат смртната казна и оние кои што целосно ја имаат напуштено и истите строго ја забрануваат со своите позитивни закони и ја оспоруваат. Меѓутоа истовремено се случува и ситуација да држави кои до сега биле силни подржувачи на смртната казна полека да ја напуштаат и истеруваат од својот правен систем. Таков пример е Индонезија која нема изречено и извршено смртна казна во периодот од 2008

¹⁵ Reality Check teamBBC News, Death penalty: How many countries still have it?, 14 Октомври, 2018 година <https://www.bbc.com/news/world-45835584>

¹⁶ Amnesty International, DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS REPORT 2015, 6 Април, 2016 година, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF>

¹⁷ Amnesty International, DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS REPORT 2015, 6 Април, 2016 година, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF>

до 2013 година¹⁸. Од денешните развиени земји, Сигнапур, Јапунија и Соединетите Американски Држави, според Амнести Интернашанал се класифицирани како подржувачи на смртната казна, додека пак Јужна Кореја е класифицирана како напуштач на смртната казна во практика, бидејќи нема спроведено егзекуција долго време, но не и во позитивното право¹⁹. Земјите подржувачи и спровредувачи на смртна казна се претежно ситуирани во Азија и Африка, додека пак единствената земја на тлото на Европа претставува Белорусија.

Примената на смртната казна е правопрпорционална со демократската развиеност на државата. Поради тоа смртната казна во слабо развиените земји кои што немаат демократска развиеност и претежно имаат тоталитарни, диктатурски режими се често подложни на постоењето на смртната казна. Во ваквите земји се забележани и стапките на најголема примена на смртната казна. Како достоин пример за ваквиот факт е Латинска Америка која поради процесот на демократизација во осумдесеттите години на минатиот век рапидно ја напушта смртната казна.

Примерот на Латинска Америка лесно можеме да го забележиме и на тлото на Европа. По напуштањето на комунизмот и демократизацијата на земјите во Европа, кај мноштвото од истите се појави аспирација за членство во Европска Унија и во Советот на Европа. Меѓутоа она што е карактеристично за Европската Унија како и за Советот на Европа е дека нивните основачки документи се строго против примената на смртната казна и во целост ја имаат напуштено и идејата за постоењето на таквата санкција. Аспирацијата за влез во ЕУ и СЕ бара исполнување на определени критериуми во кој влегува и правниот критериум кој бара промена и ревидирање на позитивното право во државата, како и истовремено прилагодување кој правото на Европа. Со ратификација на европските документи и со ревидирање на правото, многу бивши комунистички земји на Европа ја напуштија смртната казна и со тоа го зголемија нивниот степен на демократизација. Така последната примена на смртната казна во земја членка на Советот на Европа се има случено во 1997 година во Украина²⁰.

¹⁸ Human Rights Watch, Indonesia: First Execution in 4 Years a Major Setback, 21 Mapt, 2013 година, <https://www.hrw.org/news/2013/03/21/indonesia-first-execution-4-years-major-setback>

¹⁹ Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty/>

²⁰ Human rights, Council of Europe: a space without the death penalty, <https://web.archive.org/web/20140205224923/http://hub.coe.int/what-we-do/human-rights/death-penalty>

Наспроти демократските земји кои со демократизацијата ја исфрлуваат смртната казна како правна санкција од нивните системи, постојат земји кои се во развој и кои строго ја подржуваат смртната казна. Земјите во Азија, кои се земји на земји кои помиуваат низ голем индустриски развој се едни од најголемите подржувачи на смртната казна. Смертната казна ја ужива подршката од јавноста, и истата добива многу малку медиумско внимание. Ваквиот тренд е прифатен и од некој Афрички земји како и земјите во Средниот Исток.

Соединетите Американски Држави и Јапонија се единствените развиени земји кои сеуште спроведуваат егзекуции. Федералната Влада на САД, армијата на САД, и 31 федерална држава на САД имаат валиден статус за примена на смртната казна, и дури над 1.400 егзекуции се спроведени во САД од моментот на повторно воспоставување на смртната казна во 1976 година, вклучувајќи само 28 во 2015 година²¹. Јапонија има 109 затвореници осуденици на смртна казна од декември 2018 година, по егзекуција на 15 затвореници, вклучувајќи го Шоко Асахара и 6 други псотари членови на Аум Шинрикио, култ група која што е виновна за илјадници жртви извршени на Токио Метро Сарин, кој настан се случил на 20 Март 1995 година, а егзекуцијата е спроведена на 06 Јули 2018 година²². Последната држава која што ја има напуштено смртната казна е Буркина Фасо во Јуни 2018 година²³

Како методи кои се користат за извршување на смртната казна како правна санкција се користат различни активности. Така најпознати методи се бесењето, стрелањето, смртна инјекција, каменување, обезглавување, електрошокирање и инертирање на отровни гасови. Државите кои сеуште ја имаат смртната казна во нивниот правен систем, истата ја применуваат врз различни кривични дела. Така смртната казна се применувала и во Меѓународниот Суд за Правдата за кривичните дела како геноцид или дела против човештвото, меѓутоа денеска казна за таквите кривични дела која се изрекува претставува доживотен затвор. Други кривични дела за кои државите низ светот ја применуваат смртната казна се тргување со дрога, убиство, силувања, политички кривични дела и други.

²¹ Death Penalty Information Center, Executions by state and year, <https://deathpenaltyinfo.org/executions/executions-overview/executions-by-state-and-year>

²² TheJapanTimesNews, Aum founder Shoko Asahara's execution leads to renewed debate in Japan on death penalty, <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/07/06/national/crime-legal/aum-founders-execution-paves-way-debate-japan-death-penalty/#.XVmez-gzBIU>

²³ Associated Press. News 24. Burkina Faso abolishes death penalty in new penal code June 2018, <https://www.news24.com/Africa/News/burkina-faso-abolishes-death-penalty-in-new-penal-code-20180601>

2.1. Санкции во казнено право на Република Северна Македонија

Казнено-правниот систем на Република Северна Македонија во своето материјално, процедурално и извршно право не ја предвидува смртната казна како санкција за сторено кривично дело. Истата била застапена во правниот систем на Република Северна Македонија кога државата била дел од Социјалистичка Република Југославија. Денеска казниот систем на Република Северна Македонија за сторени кривични дела предвидува санкции поделени во групи согласно тежината и видот на казнените дела за кои истите ќе се употребуваат.

Кривичниот Законик на Република Северна Македонија, ги уредува кривично-правните санкции кои постојат во Република Северна Македонија. Така како кривично правни санкции првенствено во својата трета глава ги уредува казните, четвртата глава е посветена на алтернативните мерки, петтата се занимава со мерките на безбедност додека пак шестата глава се занимава со санкциите за правни лица.

По правило, наследено од некогашниот кривично-правен систем (во кој секоја измена или дополнување на кривичните закони носеше и по некоја новина во системот на кривичните санкции), и донесувањето на македонскиот КЗ беше искористено за промена во системот на кривични санкции²⁴. Пред новелата на КЗМ од 2004 година, нашето казнено законодавство познаваше само два вида казни: затвор и парична казна.²⁵ Денеска третата глава на КЗМ уредува 5 видови на казни велејќи дека на „ кривично одговорните сторители можат да им се изречат следниве казни: казна затвор, парична казна, забрана за вршење професија, дејност или должност, забрана за управување со моторно возило и протерување на странец од држава, „²⁶ Кривичниот Законик сепак пред да зборува за казните ја опишува целта на казнувањето во член 32 велејќи дека, покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е и спречувањето на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување како и воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела²⁷, што јасно укажува на генералната и

²⁴ Ѓорѓи Марјановиќ и Методија Каневчев, Македонско Кривично Право, општ дел, седмо, изменето и дополнето издание, Просветно Дело АД Скопје, 2010 година

²⁵ Акад. Проф. Д-р Владо Камбовски, Казнено право Општ Дел, Четврто Дополнително и изменото издание, Скопје 2011 год

²⁶ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

²⁷ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

специјалната превенција како и ресоцијализацијата како унифицирани цели на казнените системи низ светот. Понатаму самиот казнен законик продолжува со уредувањето на условите кога можат да се употребуваат казните како санкции со напоменување дека како главни казни можат да се изречат казната затвор и паричната казна, додека пак казните забрана за извршување професија, дејност или должност, забрана за управување моторно возило и протерување странец од земјата можат да се изречат исклучиво кога на сторителот му е изречена како главна казна затворот или паричната казна во услови определени со општите законски одредби. Додека пак кога зборува за казната затвор и паричната казна зборува дека казната затвор може да се изрече само како главна казна, додека пак во член 33 зборува дека паричната казна може да се изрече и како главна и како споредна казна, заедно со казната затвор или со условна осуда со која е утврдена казна затвор. Понатаму во член 33, 34 и 35 Казнениот Законик на Република Северна Македонија го уредува односот помеѓу казната затвор и паричната казна. Така во член 33 став 4 вели дека „ако за едно кривично дело се пропишани казната затвор или паричната казна, како главна казна може да се изрече само едната од нив, освен кога со закон е пропишано дека може да се изречат и двете казни,,. Понатаму во член 34 став 2 : „За кривични дела сторени од користољубие парична казна како споредна може да се изрече и кога не е пропишана со закон или кога со закон е пропишано дека сторителот ќе се казни со затвор или со парична казна, а судот како главна казна ќе изрече казна затвор,,. Одека пак во член 35 став 6 зборува за пропишувањето на овие казни велејќи дека „Кога за кривичните дела е пропишана казна затвор без назначување на најмалата мера, а најголемата мера не е поголема од три години, покрај таа казна задолжително се пропишува и парична казна,,²⁸. Кога зборуваме за казната затвор, она што е впечатливо е определување на законскот минимум и законскиот максимум на казната затвор. Така член 35 од Казнениот Законик на Република Северна Македонија вели дека „Затворот не може да биде пократок од 30 дена, ниту подолг од 15 години. За кривичните дела за кои е пропишана и казна доживотен затвор, може да се изрече казна затвор од 20 години,,²⁹. Со определување на доживотниот затвор во целост се поставува алтернатива на постоењето на смртната казна, за што професорот Маријановиќ констатира дека со воведување на казната доживотен затвор, е законодавна инстант реакција на зачестени

²⁸ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

²⁹ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

повици на македонските медиуми за враќање на смртната казна³⁰. И за паричната казна како засебна главна казна се предвидува законскиот максимум и законскиот минимум. Член 38 став 1 констатира дека „Паричната казна се изрекува во дневни глоби, при што бројот на дневните глоби не може да биде помал од пет, ниту поголем од 360 дневни глоби,³¹. Останатите казни кои се дел од казнено-правниот систем на РСМ и кои се изречуваат како споредни казни, КЗ на РСМ ги уредува во членовите 38-б, 38-в и 38-г. Така според законикот, казната забрана за вршење професија, дејност или должност ја уредува на начин што вели дека Судот може на сторителот на кој му изрекол казна затвор или условна осуда со која е утврдена казна затвор да му забрани вршење определена професија или дејност, на должности или работи сврзани со стекнување, располагање, користење, управување и ракување со имот или за чување на тој имот, ако ја злоупотребил својата професија, дејност или должноста заради извршување на кривично дело и ако врз основа на природата на извршеното дело и околностите под кои е сторено може да се очекува дека таквата дејност ќе ја злоупотреби за повторно вршење кривично дело³². Казната забрана за управување на моторно возило ја уредува така што вели дека На сторителот на кривичното дело со кое се загрозувајавниот сообраќај судот може да му изрече забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија, ако најде дека околностите под кои е сторено делото или поранешното кршење на сообраќајните прописи покажуваат дека сторителот може повторно да изврши такво дело³³. Карактеристично е што оваа казна може да се изрече и како посебна казна само во точно определени случаи уредени во став 7 од член 38-в од КЗ на РСМ. Казната протерување на странец од држава законот ја уредува на начин што Судот може на сторителот кој не е државјанин на Република Македонија да му изрече казна протерување од земјата, кога ќе оцени дека природата на делото, побудите на сторителот и околностите под кои е сторено укажуваат на непожелност за натамошен престој на сторителот во земјата³⁴

³⁰ Ѓорѓи Марјановиќ и Методија Каневчев, Македонско Кривично Право, општ дел, седмо, изменето и дополнето издание, Просветно Дело АД Скопје, 2010 година

³¹ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

³² Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

³³ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

³⁴ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

Казнениот Законик на Република Северна Македонија ги уредува и алтернативните санкции како своевидна замена, или со други зборови ублажување на казните кои веќе постојат и се утврдени. За разлика од казната, која е ретрибутивно-превентивна санкција, алтернативните мерки се превентивни санкции, кај кои ретрибутивниот систем е потиснат и ставен во функција на закана со казна што го засилува нивното специјално-превентивно дејство³⁵. Истата таква цел се уредува и во член 48, глава 4-та од КЗ на РСМ кој што вели дека целта на алтернативните мерки е спрема кривично одговорниот сторител да не се примени казна за полесни дела кога тоа не е нужно заради кривично-правна заштита и кога може да се очекува дека целта на казнувањето може да се оствари со предупредување со закана на казна (условна осуда), само предупредување (судска опомена) или со мерки на помош и надзор на однесувањето на сторителот на слобода³⁶. Алтернативни мерки се: условна осуда, условна осуда со заштитен надзор, условно прекинување на кривичната постапка, општокорисна работа, судска опомена и куќен затвор.

Мерките на безбедност согласно КЗ на РСМ имаат за цел да се отстранат состојбите или условите што можат да влијаат сторителот во иднина да врши кривични дела. Како такви се предвидени задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа, задолжително психијатриско лекување на слобода, задолжително лекување на алкохоличари и наркомани³⁷.

Шестата глава од КЗ на РСМ е посветена на правните лице. Член 96-а вели дека за кривични дела на правни лица како главна казна се изрекува парична казна³⁸.

2.2.Историја на смртна казна

Смртната казна датира векови пред постоењето на новата ера и своите први појави ги има со појавата на првите уредени правила, налик законици, во времето на постоењето на многубошниот систем, вербата во натприродно и строгите казни за лесни кривични дела. Истите биле извршувани на најригорозни начини без постоење

³⁵ Акад. Проф. Д-р Владо Камбовски, Казнено право Општ Дел, Четврто Дополнително и изменото издание, Скопје 2011 год

³⁶ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

³⁷ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

³⁸ Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје

на вистински правен суд, туку судот на боговите, проследени со нееднаква примена како према личностите, така и со средствата. Смртната казна постои како казна и е застапена во речиси сите држави во светот низ историјата се до појавата на затворскиот систем, по што се бележи пад на примената, па дури и целосно искоренување на примена на смртната казна.

Првата забележана смртна казна датира од XIX век пред нашата ера и може да се пронајде во Кодот на кралот Хамураби, кој бил крал на Вавилон. Поставен како владетел на Вавилон, назначен како владетел според тогашните верувања од страна на боговите, Хамураби создавал правила кои содржеле престап и санкција за истиот. Таквите правила се кодифицирани и вградени на плоча која го претставува така наречениот Хамурабиев Законик или Кодот на кралот Хамураби . Она по што е впечатлив ваквиот Код е фактот дека истиот е првиот пишан документ кој ја регистрира смртната казна како санкција за сторено кривично дело. Смртната казна е предвидена за многу престапи и сразмерно не одговара нити со видот нити со тежината на сторениот престап, меѓутоа сепак ваквиот Код е од големо значење зошто истиот ја бележи нејзината појава. Кодот на Хамураби ја пропишува смртната казна дури за 20 казни дела. Така уште во првиот член на Кодот на Хамураби може да се забележи смртната казна. Се вели дека тој што ќе обвини некого за сторено кривично дело, во случај истото да не може да го докаже, ќе биде осуден со смртна казна.³⁹ Исто така како казнено дело за кое што Хамурабиевиот Код предвидувал смртна казна е крадењето на ствари од храм или суд. Како осуден на смртна казна ги предвидувал како сторителот на таквото дело, така и човекот кој што ги примил украдените добра⁴⁰. На смртна казна се осудувал и тој што ќе се обидел да украде малолетен син од друго лице како и одведувањето на женски или машки робови кои биле сопственост било на судот, било на слободен човек надвор од портите на градот. Посебен акцент се посветувало на робовите, со оглед на фактот дека истите не се сметале за рамноправни граѓани туку ствари-сопственост на слободните граѓани, па слободниот човек можел да биде и осуден на смртна казна дури и ако чувал роб во внатрешноста на домот каде што истиот живее. Она што е карактеристично во споредба со денес, смртна казна се досудувала и на луѓето кои што ќе извршеле кражба, меѓутоа само доколу биле фатени

³⁹ Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi- translated by L.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

⁴⁰ Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi- translated by L.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

во чинот на извршување на кражбата.⁴¹ Исто така Кодот на Хамураби може да се смета како зачеток на санкциониот систем не само во поглед на определувањето на смртната казна туку во поглед и на определувањето на другите казни како паричната казна, враќање на сторената штета, затворска казна и слично, меѓутоа сите прилагодени кон деликтите кои во тоа време претставувале деликти а настанувале како реакција на остварување на потребите на секојдневниот живот.

Смртната казна исто така може да се забележи и низ останатите векови пред нашата ера вклучувајќи го Драконскиот Код во седмиот век пред нашата ера каде што смртната казна била предвидена дури за сите кривични дела а воедно и во петтиот век пред нашата ера во Дванаесетте таблички на Римското Право⁴². Смртните казни во овој период биле пропишани на најгруб начин и тоа како: Спалување на клада, Каменување, Фрлање на диви животни, Давење, Бесење, Распарчување, Распнување на крст, Обезглавување, Набивање на дрвен кол итн.

Во средновековието трендот на смртната казна продолжил да постои, а во тој период на тлото на Европа највпечатлива била Велика Британија. Во Велика Британија бесењето бил вообичаен метод за применување на смртната казна во X век од нашата ера. Но во XI век Вилијам Освојувачот не дозволувал да биде обесен човек или на било кој друг начин егзекутиран за никакво извршено кривично дело, освен во случаи на војна и убиство⁴³. Но сепак трендот на Вилијам Освојувачот не траел долго. За времето на Хенри VIII луѓе кои биле егзекуирани со смртна казна достигнал 72 000⁴⁴. И во овој период се употребувале брутални видови на смртна казна како : Варење на чинителите на казните дела, Бесење, Набивање на дрвен кол, Обезглавување, Давење, Распарчување на човечкото дело на парчиња.

Во следните два века бројот на дела кои се сметаат за кривично во Велика Британија нагло доживеал пораст. До 1700 години, преку 200 кривични дела биле казниви со смртна казна во Велика Британија. Такви на пример биле: крадење,

⁴¹ Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi- translated by L.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

⁴² DeathPenaltyInformationCenter, Early History of the death penalty, Washington
<https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/history-of-the-death-penalty/early-history-of-the-death-penalty>

⁴³ Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early Death Penalty Laws, 2017,
<https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty>

⁴⁴ Michael H. Reggio, History of the death penalty,
<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/execution/readings/history.html>

пресечување на дрво, крадење на зајак и други животни. Но сепак постоело некој степен на свесност кај членовите на поротата, па не ги изгласувале како кривични дела оние кои не биле сериозни. Ваквите дела на поротата подоцна довеле до реформа во врска со смртните казни од Британското кривично право. Така од 1823 до 1837 година, смртната казна била отстранета како смртна казна за повеќе од половина кривични дела, кои претходно се казнувале со смртна казна⁴⁵. Како во Велика Британија така и во останатите земји низ Европа ваквиот период уште наречен модернизам доведува до намалување на смртната казна. Намалувањето на применувањето на смртната казна се јавува како последица на појавата на концептот на природните права. Во ваквиот период се јавува затворскио систем како и појавата на криминологијата предводена од Чезарие Бекарија и неговото дело Злосторства и Казни кое воедно претставува и прво пишано дело со детална анализа на смртната казна и апел за нејзино напуштање⁴⁶.

Понатамошната историја на смртната казна не води кон дваесетиот век и нацистичка Германија која познава три методи на спроведување на смртната казна и тоа: бесење, обезглавување и стрелање. Исто така она што е карактеристично за Нацистичка Германија е тоа што смртната казна се употребувала и во рамките на нејзината воена постава се со цел да се воспостави дисциплина. Исто така други различни авторитативни држави, пред се оние со фашистичка и комунистичка влада ја применувале смртната казна како средство за политичка опресија. Се верува дека за време на владеењето на Јосиф Сталин, повеќе од еден милион граѓанин на Советскиот Сојуз бил убиен како резултат на смртната казна и тоа со стрелање на куршум во позадината на главата на човекот⁴⁷. Слична ситуација може да се забележи и во комунистичка Кина каде што под владение на Мао Це Тунг, биле егзекутирани над 800.000,00 луѓе за време на Културната Револуција.

Во современата историја може да се зборува повеќе за земјите кои ја имаат напуштено смртната казна од своите правни системи. Така сите Европски држави со исклучок на Белорусија ја имаат напуштено смртната казна. Исто така многу океански земји ја имаат напуштено смртната казна вклучувајќи ги и Австралија и Нов Зеланд

⁴⁵ Tim Lambert, A history of the death penalty in UK, <http://www.localhistories.org/capital.html>

⁴⁶ Marcello Maestro, "A pioneer for the abolition of capital punishment: Cesare Beccaria." Journal of the History of Ideas 34.3, 1973 https://www.jstor.org/stable/2708966?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁷ Robert Conquest, The Great Terror: A Reassessment, 2008, https://books.google.mk/books?id=ubXQSk2qfXMC&printsec=frontcover&dq=stalin+anger+buryat+ungern&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

како и Канада. Во Латинска Америка, повеќе од државите целосно ја имаат напуштено смртната казна, меѓутоа постојат и такви држави како Бразил и Гватемала кои ја дозволуваат смртната казна само за определени кривични дела. Некои земји од Соединетите Американски Држави, Карибските земји и мноштвото на азиските земји како на пример Индија или Јапонија ја имаат задржано смртната казна. На Африканскиот континент, повеќе од половина држави ја имаат задржано смртната казна како на пример Ботсвана и Замбија. Од друга страна Јужна Африка ја има напуштено смртната казна уште во деведесеттите години на минатиот век.

Низ историјата можеме да забележиме дека напуштањето на смртната казна најчесто се случува како резултат на некоја политичка промена, или промена на политичкиот режим кој владее во таквата држава како на пример промена од автократија кон демократија. Исто така чест е случајот кога државата ги менува своите граници или пак стапува или истапува од сојуз, таков е случајот со државите кои започнуваат преговори за влез во Европската Унија, и кога започнуваат со исполнувањето на условите поставени од Европската Унија за добивање на членство во истата. Меѓутоа како се така и напуштањето на смртната казна поради ваквите причини налетува на исклучок. Таков исклучок претставуваат Соединетите Американски Држави. Како федерација на држави, карактеристично е што не сите федерални држави ја имаат смртната казна во нивниот систем. Така на пример, Федералната Држава Мичиген како дел од САД станува првата територија со англиско говорно подрачје која ја напушта смртната казна уште во 1847 година⁴⁸. Тоа што е карактеристично за Мичиген е дека само 13 егzekуции вкупно биле спроведени во Мичиген, а само 6 од кога таа станала официјална територија во 1805 година. Случај кој влијаел на тоа Мичиген да ја напушти смртната казна е случајот од 1928 година со Патрик Фитзпатрик, кој бил егzekутиран по пат на бесилка, откако бил осуден за силување и убиство на ќерката на неговиот изнајмувач на стан. Седум години подоцна, во 1835 година, бившиот цимер на Фитзпатрик го признал убиството на неговата смртна постела, истото убиство за кое Фитзпатрик бил осуден на смртна казна, укажувајќи на големата грешка која е сторена⁴⁹. Следствено на тоа смртната казна не се употребува и е забранета во Мичиген со векови, а забраната за нејзината употреба

⁴⁸ Death Penalty Information Center, State and Federal Info Michagan, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/michigan>

⁴⁹ The David J. Kramer Law Firm, PLLC, David J. Kramer, History of Death Penalty in Michigan, 2016 <https://www.novilaw.com/2014/02/history-death-penalty-michigan/>

добива и уставна сила во 1963 година⁵⁰. Од друга страна целосна контрадикција се други држави на САД како на пример Федералната Држава Флорида. Смртната казна во Флорида го бележи својот почеток во 1828 година, со првиот познат случај на смртна казна за Бенџамин Доника и трае и ден денеска⁵¹. Она по што е карактеристична Флорида и смртната казна во Флорида е случајот со Аилен Вурнос. Аилен Вурнос била егзекутирана на 9 Октомври, 2002 година за убиството на Ричард Малору, меѓутоа истата е осудена на смртни казни за уште 5 други убиства. Таа покрај овие познати 6 убиства, има признато уште едно, седмо меѓутоа за истото не е судена. Нејзиниот случај има добиено екстензивно медиумско внимание и истата е означена како првата жена сериски убиец во Америка. Воурнос патела од неколку ментални болести, меѓутоа Федералната Држава Флорида, сепак ја има прогласено за компетентна како сама да се брани, така да се жали и истата да ја поднесе дадената санкција⁵². Случајот на Воурнос доби и своја филмска верзија, и тоа филмот „Монстер,, кој е добитник на оскар.

Во државите кои што сеуште ја имаат задржано смртната казна најчесто дебати за напуштање на истата се јавуваат во моментите кога правниот систем во државата ќе згреши и ќе осуди на смртна казна невин човек. Од друга страна во земјите кои што ја имаат напуштено смртната казна дебати за подржување или враќање на смртната казна настануваат во моментот кога ќе се случи некое тешко кривично дело, како брутално убиство или терористички напад. Ваквата дебата, односно случувањето на тешко кривично дело како брутално убиство или тероризам претставуваше поттик за некои држави кои веќе ја имаа напуштено смртната казна од нивните правни системи, истата да ја реконструираат. Таков пример претставува државата Пакистан , која во декември 2014 година ја ги поништи забранувањата за примена на смртната казна за период од 6 години после громорозниот масакар во училиштето Пешвар, во кој масакар вкупно 132 студенти и 9 членови на стаф тимот од Јавното Воено Училиште и Дипломскиот Колеџ Пешвар биле убиени од страна на талибански терористи. Од тогаш до денес, Пакистан

⁵⁰ Death Penalty Information Center, State and Federal Info Michagan, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/michigan>

⁵¹ Death Penalty Information Center, State and Federal Info Florida, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/florida>

⁵² Biography.com Editors, Aileen Wuornos Biography, April 2, 2014 , <https://www.biography.com/crime-figure/aileen-wuornos>

се издигна на 5тото место по најголем број спроведени смртни казни, односно во период од 5 години има егзекутирано околу 400 осуденици⁵³.

Денешното јавномислење за смртната казна варира во зависност од државата и од самото кривично дело. Држави во кои мнозинството од граѓаните се против смртната казна се Норвешка, каде што само 25% се за смртната казна⁵⁴. Слична е состојбата и кај Французите, Финците и Италијанците односно мнозинството се против извршување на оваа казна⁵⁵. На другата страна на земјата, во 2016 анкетите во САД покажале дека 60% од Американците ја прифаќаат смртната казна, додека тој процент во 2010 бил 64%, додека пак 68% во 2001⁵⁶.

На азискиот континент поконкретно во Индија, поддршката за извршување на смртна казна расте уште од 2010 година, како резултат на неколку брутални случаи на силување, иако реалното извршување на казната е ретко⁵⁷.

Кога станува збор за Кина поддршката за смртната казна е голема, меѓутоа извршувањето на истата е многу опаднато. Така статистиките укажуваат на 3000 смртни казни во 2012 наспроти 12000 смртни казни во 2002⁵⁸.

На Јужноафриканскиот континент, анкета покажала дека дури 76% од милениумската генерација се за повторно враќање на смртната казна како резултат на зголемените случаи на силувања и убиства⁵⁹.

Анкета во Мексико во 2017 година покажува дека младите Мексиканци ја даваат поголемата поддршка за смртната казна отколку постарите⁶⁰. Граѓаните во

⁵³ News Desk, THE EXPRESS TRIBUNE PAKISTAN 465 prisoners sent to gallows since 2014, says report, 2017, <https://tribune.com.pk/story/1451615/465-prisoners-sent-gallows-since-2014-says-report/>

⁵⁴ Valeria Criscione and Oren Dorell, Special for USA TODAY, 2012, http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2011-07-27-Norway-punishment-lenient-death-penalty_n.htm

⁵⁵ Death Penalty Information Center, International Polls and Studies, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/public-opinion-polls/international-polls-and-studies>

⁵⁶ Jeffrey M. Jones, Americans' views on death penalty, <https://web.archive.org/web/20170319132515/http://www.gallup.com/poll/196676/death-penalty-support.aspx>

⁵⁷ Keating, Joshua "Gang rapists sentenced to death in India: Is capital punishment making a global comeback?", 2014, <https://slate.com/news-and-politics/2014/04/gang-rapists-sentenced-to-death-in-india-is-capital-punishment-making-a-global-comeback.html>

⁵⁸ The Economist, The death penaltyStrike less hard, Most of the world's sharp decline in executions can be credited to China, <https://www.economist.com/china/2013/08/03/strike-less-hard>

⁵⁹ News24, Youth 'want death penalty reinstated, 2013, <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/Youth-want-death-penalty-reinstated-20130222>

⁶⁰ Sam Houston State University, Study examines death penalty support in Mexico, 2017, <https://phys.org/news/2017-03-death-penalty-mexico.html>

Бразил со 57% ја поддржуваат смртната казна. Старосната граница покажува дека најголема поддршка за егzekуција на осудениците е помеѓу 25 и 34 години во која 61% се за нејзино извршување.

Низ историјата е забележан голем премин од поболни кон помалку болни методи односно средства за извршување на егzekуциите. Се со цел намалување на болката која ја чувствува осуденикот при извршување на смртната казна Франција ја вовела гилотината во 18ти век, додека Велика Британија ги забранила казните како бесење, расчеличување во 19ти век. Бесењето по пат на поставување на осуденикот првенствено на јаже стоејќи на кофа, со гурнување на кофата, е заменето со само бесење на осуденикот без притоа првенствено нозете да му бидат поставени на било каква подлога, што доведувало до нивно гушење. Мозафар ад Дин Шаш од Персија вовел сечење на грлото и пукање со пиштол како брзи и помалку болни егzekуции за разлика од остананите кои се користеле тоа време во САД⁶¹. Во САД електричната столица и егzekуција со гас биле воведени како похумани алтернативи за бесењето но брзо биле заменети со смртоносна инекција. Мал број на држави сеуште користат бавни методи на егzekуција како бесење, обезглавување и каменување.

Студија која се занимавала со егzekуции во САД во период од 1977 и 2001 покажала дека кај 34 од 749 егzekуции или 4.5% се јавиле проблеми како што е одложување на истата или пак недоволно компетентна личност која што ја врши егzekуцијата што доведува за дополнителна агонија кај осуденикот. Студијата исто така има откриено дека во 43% од случаите на смртоносна инјекција, нивото на хипнотици во крвта е недоволно за да се гарантира несвесност⁶². Сепак, Врховниот суд на САД донел пресуда во 2008 година и тоа во случајот Базе против Рис и повторно во 2015 година во случајот Глосип против Бруто дека смртоносната инјекција не претставува сурова и невообичаена казна⁶³.

Она што е карактеристично дека како низ историјата така и денеска се споменува смртната казна за малолетни сторителите на кривични дела- односно

⁶¹ Harry de Windt, A Ride to India across Persia and Baluchistan. 1901, http://explorion.net/ride-india-across-persia-and-baluchistan/chapter-vii-ispahan-shiraz?page=3&quicktabs_3=1

⁶² Gail A. Van Norman, MD, A Matter of Life and Death : What Every Anesthesiologist Should Know about the Medical, Legal, and Ethical Aspects of Declaring Brain Death, 1999 <https://anesthesiology.pubs.asahq.org/article.aspx?articleid=1946453>

⁶³ Paternoster, R. Capital Punishment. Oxford Handbooks Online, <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195395082.001.0001/oxfordhb-9780195395082>

сторители кои што немаат полно осумнаесет години во моментот на извршување на кривичното дело. Дефиницијата за малолетник варира во зависност од легислативните системи на државата на ист начин како што варира границата за стекнување на полнолетство односно деловната и деликтната способност. Така на пример во правото на Република Северна Македонија како малолетни престапници се сметаат лицата кои немаат полни осумнаесет години додека пак во Соединетите Американски Држави како малолетни престапници се сметаат лицата кои немаат полни дваесет и една година. Мноштвото од држави низ светот како прифатлива граница ја сметаат осумнаесет години. Од 1990 година до ден денеска 10 држави во светот имаат егзекутирано лица кои во моментот на извршување на казненото дело се сметале како малолетни лица⁶⁴. Таков е примерот со Гао Пан од Кина кој бил егзекутиран на 8 март, 2004 година за казнено дело кое го сторил кога имал 16 години односно се сметал за малолетник. Имено Гао Пан потекнувал од мало село во Кина и казненото дело кое го сторил претставувало убиство за време на вооружена кражба. И покрај тоа што Адвокатот на Гао Пан има приложено 32 докази упатувајќи на возраста на Гао Пан во моментот на извршување на казненото дело, и покрај нудењето на родителите од Гао Пан да се земе ткиво од коските кои ќе ја докажат возраста на Гао Пан, Судот одбивал да го направи тоа, ги одбил сите докази и му изрекол смртна пресуда на Гао Пан, како да бил полнолетен за време на вршење на казненото дело⁶⁵.

Денеска соодветно со тенденцијата на напуштање на смртната казна, се напушта и смртната казна према лица кои биле малолетни во извршувањето на казненото дело. Соодветно на тоа меѓународното право строго забранува извршување на смртна казна врз малолетни лица⁶⁶.

⁶⁴ Amnesty International, EXECUTIONS OF JUVENILES SINCE 1990, <https://web.archive.org/web/20121204044639/http://www.amnesty.org/en/death-penalty/executions-of-child-offenders-since-1990>

⁶⁵ Kaye Stearman, Ethical Debates, The Debate about the death penalty, New York, 2008

⁶⁶ Amnesty International STOP CHILD EXECUTIONS! ENDING THE DEATH PENALTY FOR CHILD OFFENDER 2004, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/015/2004/en/>

Глава Трета

3. СМРТНАТА КАЗНА ВО САД

Смртната казна е правна санкција во Соединетите Американски Држави прифатена и користена од моментално 29 држави, федералната влада и армијата на САД⁶⁷. Постоенето на смртната казна датира уште од постоењето на америчките колонии, односно кога Велика Британија ја имала власта врз Америка. Она што ја издвојува САД и ја прави карактеристична е дека таа е единствената развиена земја, припадничка на групата уште познати како „западни земји“, која што во својот правен систем ја има регулирано смртната казна. САД претставува една од педесет и четирите земји низ целиот свет кои ја употребуваат смртната казна и прва земја во светот која ја разви смртоносна инјекција како метод на спроведување на смртната казна, кој метод оттогаш е прифатен уште во пет други држави⁶⁸. Откако Филипините ја напуштија примената на смртната казна, додека пак Гватемала ја напушти смртната казна за граѓански деликти, Соединетите Американски Држави останаа во последните четири земји кои што го користат методот на смртоносна инјекција, заедно со Кина, Тајланд и Виетнам.

Единствен период кога немало егzekуции во САД бил периодот од 1967 до 1977 година, кога Врховниот Суд во САД ги има оборено статутите кои ја регулираат смртната казна во случајот Фурман против Ѓорџија, намалувајќи ги сите смртни казни на доживотен затвор⁶⁹. Меѓутоа после ваквото намалување, мноштвото држави усвоиле нови статuti за смртните казни, кога Врховниот Суд во 1976 година во случајот Грег против Ѓорџија ја усвојова легалноста на смртната казна⁷⁰. Од тогаш повеќе од 7800 осуденици биле осудени на смртна казна⁷¹, а 1500 од нив биле егzekутирани⁷².

⁶⁷ National Conference of State Legislatures, States and Capital Punishment, 2019, <http://www.ncsl.org/research/civil-and-criminal-justice/death-penalty.aspx>

⁶⁸ Capitalpunishmentorg, Lethal Injection, 2019, <http://www.capitalpunishmentuk.org/injection.html>

⁶⁹ Barry Latzer, Death Penalty Cases: Leading U.S. Supreme Court Cases on Capital Punishment, Elsevier, 2010

⁷⁰ DeathPenaltyInformationCenter, Death Sentences in the United States Since 1977, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/sentencing-data/death-sentences-in-the-united-states-from-1977-by-state-and-by-year>

⁷¹ DeathPenaltyInformationCenter, Death Sentences in the United States Since 1977, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/sentencing-data/death-sentences-in-the-united-states-from-1977-by-state-and-by-year>

Вкупно 150 лица, кои биле осудени на смртна казна биле помилувани, пред нивната егzekуција⁷³. Сметано од 1 април 2018 година, вкупно 2.743 осуденици се наоѓаат во посебните ќелији во затворите наменети за осуденици на смртна казна, и го чекаат завршувањето на нивниот живот по пат на смртна казна⁷⁴.

3.1.Смртната казна во САД низ историјата

Во колониите на северна Америка, употребата на смртната казна била доста застапена, поради влијанието од струењата за употреба на смртната казна од Европа. Со самото стапување на Европејците на тлото на Америка, со себе го понеле и нивниот кривичен систем вклучувајќи ја и смртната казна. Првата смртна казна била спроведена во 1608 година, во гратчето Џејмстаун, колонија од Вирџинија врз капетанот Џорџ Кендал. Капетанот Џорџ Кендал бил егzekуиран поради тоа што бил прогласен за шпион на Шпанија⁷⁵. Во 1612 година, Гувернерот на Вирџинија, Сер Томас Дејл го проширил списокот на дела кои се казниви со смртна казна. Па така со смртна казна биле казнувани дури и луѓето кои ќе украдат грозје, ќе убијат кокошка или ќе извршат размена на добра со добра или добра со пари, со Индијанците. Смртната казна се движела од колонија до колонија⁷⁶. Се повеќе и повеќе се проширувал списокот на дела казниви со смртна казна во Америка. Па така како дел на списокот биле и непочитување на родителите и негирањето на вистинскиот Господ. Периодот на постоењето на смртната казна во Америка и борбата против истата е поделена низ неколку историски периоди:

- Периодот на постоењето на колонии;
- Периодот на XIX век; и
- Прогресивниот период.

⁷² Nicole Chavez and Rebekah Riess, CNN, Georgia inmate is the 1,500th person executed in the US since the death penalty was reinstated, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/20/us/marion-wilson-execution-georgia/index.html>

⁷³ DeathPenaltyInformationCenter, Description of innocence cases, <https://deathpenaltyinfo.org/policy-issues/innocence/description-of-innocence-cases>

⁷⁴ DeathPenaltyInformationCenter, Facts about the death penalty, <https://files.deathpenaltyinfo.org/legacy/documents/FactSheet.pdf>

⁷⁵ Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early Death Penalty Laws, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty>

⁷⁶ Sir Thomas Dale, Lawes Divine, Morall and Martiall, 1612

3.1.1.Период на постоење на колонии

Смртната казна во Соединетите Американски Држави е прифатена под влијанието на Велика Британија, која се јавува како најголема колонијална сила, со колонијално влијание врз САД. Со самото колонизирање на Соединетите Американски Држави, европските колонисти пред се Велика Британија го донеле со себе и својот правен систем, вклучувајќи го и казниот систем а со тоа смртната казна.

Првата смртна казна која што е забележана на тлото на Соединетите Американски Држави во периодот на постоењето на колонии е смртната казна извршена на Капетан Ѓорѓи Кендал во Џејмстаун, колонија на Вирџинија во 1608 година⁷⁷. Истиот бил прогласен за виновен бидејќи се сметало дека претставува шпион за Шпанија и бил егзекутиран по пат на стрелање.

Во 1612 година, Гувернерот на Вирџинија Господин Томас Дејл ги ставил во сила Боженствените, Моралните и Воените закони, кој што предвидувале смртна казна дури и за малечки престапи како крадење на грозје, убивање на кокошки или пак вршење трговија односно размена на добра со Индијанците⁷⁸. Седум година подоцна ваквите закони биле омекнати, бидејќи Вирџинија се плашела дека никој нема да сака да се насели и живее во неа⁷⁹.

Законите во врска со смртната казна варираше од колонија до колонија. Некои колонии биле многу стриктни во нивната примена додека пак некои биле многу меки. Во Масачусетс Беј Колонијата, првата егзекуција по пат на примена на смртната казна била извршена во 1630 година, и покрај тоа што законите за смртна казна на Нова Англија стапила во сила дури години подоцна. Во периодот помеѓу 1636 до 1647 година смртната казна според законите на Нова Англија се применувала за убиство со умисла, содомија, вештерство, прељуба, напад при бес, силување, крадење, измама во судење, бунтовништво, убиство, труење, полово општење со животно и слично. Раните закони биле изработувани по скрипта на стариот завет. Меѓутоа до 1780 година,

⁷⁷ Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early History of the Death Penalty <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/history-of-the-death-penalty/early-history-of-the-death-penalty>

⁷⁸ Carol Dwankowski, The Death Penalty - A Brief History, 2018, <https://ndla.no/subjects/subject:23/topic:1:184990/resource:1:103196>

⁷⁹ MICHAEL H. REGGIO, History of the Death Penalty, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/history-of-the-death-penalty/#fn6>

комонвелтот во Масечусетс признавал смртна казна само за седум казнени дела и тоа : убиство, кражба, силување, предавство, содомија, сексуални деликти напризнаени од Библијата и намерно предизвикување на пожар⁸⁰.

Колонијата Њу Јорк ги применувала така наречените Војвотски Закони од 1665 година. Законите ја предвидувале смртната казна за негирање на вистинскиот Бог, убиство со умисла, убивање на некој кон нема оружје за да се одбрани, убиство од заседа, убиство со користење на отров, содомија, сексуални деликти, киднапирање, измама во судење, предавничко негирање на правота на кралот, формирање на војска за отфрлање на авторитетот од кралот, заговарање за напад на градови или тврдини, напад на нечива мајка или татко или пак двајцата. Две колонии кои биле потолерантни при употреба на смртната казна биле Јужно Џерси и Пенсилванија. Во Јужно Џерси постоеле само две казнени дела- убиство и предавство кои биле подложни на казнување со смртна казна⁸¹.

По наредба на Круната, односно на Велика Британија построги закони за смртната казна биле применувани до 1691. Така во Пенсилванија, Големiot Закон на Вилиам Пен бил прифатен во колониите. До 1776 година, повеќе од колониите имале многу строги закони кои што покривале многу дела како кривични дела. Како кривични дела казниви со смртна казна се предвидувале: намерно подметнување на пожар, пиратерење, предавство, убиство, содомија, кражба, влегување на туѓ имот, силување, кражба на коњи, бунтовство на робови, и многу често правење фалсификати на некои ствари. Бесењето било вообичаениот метод на извршување на смртната казна⁸².

Род Ајланд можеби претставува единствената колонија кај која се забележани најмалку примени на смртната казна. Додека пак останатите колонии биле многу построги во примената. На пример, до 1837 година, Северна Каролина имала предвидено смртна казна за кривични дела како : убиство, силување, силување на малолетно лице, крадење на робови, крадење на банкноти, крадење на отворен пат, влегување во туѓ дом, намерно предизвикување на пожар, содомија, извршување на

⁸⁰ Hugo Adam Bedau, The Death Penalty in America , N.Y.: Oxford University Press, 1982

⁸¹ Phillip English Mackey, Voices Against Death: American Opposition to Capital Punishment, 1787-1975 ,N.Y.: Burt Franklin & Co., Inc., 1976

⁸² Carol Dwankowski , The Death Penalty - A Brief History, 2018, <https://ndla.no/subjects/subject:23/topic:1:184990/resource:1:103196>

дуели, сексуално општење со животни, прикривање на роб со намера истиот да биде ослободен, бигамија, поттикнување на робовите да се впуштат во бунтување или востание, разделување на литература помеѓу робовите, соучесни во убиство, кражба, бунтување и слично. Меѓутоа Северна Каролина никогаш не располага со затворски простории па така алтернативната примена на смртната казна ја сметале како оправдана⁸³.

Подоцна, на сцена настапуваат Европските и Англиските социолози кои започнуваат да шират пропаганда против постоењето на смртната казна. Чезаре Бекарије во своето дело/есеј *Crimes and Punishment* зборува за нечовечноста во постоењето на смртната казна. Тој им поставува прашање на властите, каква корист имаат од одземање на човечки живот ? Неговиот есеј носи еден преродбенички глас, нова енергија за борба против смртната казна, што дава резултати во Австрија и Тускани⁸⁴. Во САД се појавуваат следбеници на Бекарије. Прв познат обид за реформа против смртната казна покренал Томас Џеферсон. Тој во неговиот нацрт Устав ја предлага смртната казна само во случај на убиство и на повредување на јавно добро. Но неговиот Устав и неговата реформа загубува на изборите од само еден глас⁸⁵. Други обиди за борба против смртната казна направил и докторот Бенџамин Раш, кој што верувал дека смртната казна е вид на бруталност која не делува воспитно туку причинува поголем поттик да се прават кривични дела⁸⁶. Бенџамин Френклин и народниот правобранител на Филадельфија Вилијам Бредфорд биле следбеници на учењето на Бенџамин Раш. Бредфорд успеал да ја води Филадельфија да стане првата држава која ќе почне да ги смета при утврдување на санкциите за сторено кривично дело, степените на пресметливост. Бредфордските постапки придонеле до тоа што во 1794 година, Филадельфија ја укинува смртната казна за сите казниви дела освен за убиството со умисла⁸⁷.

⁸³ MICHAEL H. REGGIO, History of the Death Penalty, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/history-of-the-death-penalty/#fn6>

⁸⁴ Cesare Bonesana di Beccaria, An Essay on Crimes and Punishments, 1764, <http://oll.libertyfund.org/titles/beccaria-an-essay-on-crimes-and-punishments>

⁸⁵ Thomas Jefferson, A Bill for Proportioning Crimes and Punishments 1778, <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/amendVIII10.html>

⁸⁶ Michigan State University Comm Tech Lab and Death Penalty Information Center, Early Questions about the Death Penalty, Colonial Times, <https://deathpenaltycurriculum.org/student/c/about/history/history-2.htm>

⁸⁷ Albert Post, Washington D.C., Early Efforts to Abolish Capital Punishment in Pennsylvania, <https://journals.psu.edu/pmhb/article/viewFile/29945/29700>

3.1.2.Период на XIX век

Во почетокот па се до средината на XIX век , движењето против смртната казна ги шири своите размери кон северо-исток. На почетокот на XIX век многу земји го намалиле бројот на дела кои ќе бидат казниви со смртна казна и изградиле посебни институции каде што ќе се спроведува смртната казна. Во 1834 година, Пенсилванија станува првата држава која што гради посебни поправни институции каде што ќе се спроведува смртната казна , далеку од очите на јавноста⁸⁸. Подоцна Мичиген станува првата земја која што ја укинува смртната казна за сите кривични дела освен за предизвикување војна и напад на цела нација⁸⁹. До крајот на векот многу држави како Венецуела, Португалија, Коста Рика, Бразил, Еквадор ја укинуваат смртната казна да не постои во казнениот систем⁹⁰.

Во исто време во некои земји особено во земјите каде што имало робови, смртната казна се повеќе и повеќе се засилувала и добивала поголеми размери односно важела за повеќе кривични дела. Во 1838 година се со цел да ја направат смртната казна по прифатлива, некои држави почнале да применуваат закони против задолжителна смртна казна. Наместо задолжителното смртно казнување тие воведувале закони со дискриционо право на примена на смртна казна. Ваквите закони во 1838 прво во Тенеси, а потоа и во Алабама биле прифатени и гледани како голема и важна реформа. Ваквиот вовед на дискреционо право на казна во капиталниот процес се сметало за победа на аболиционистите затоа што пред донесувањето на овие статuti, сите држави предвидуваа смртна казна за секој осуден, без оглед на околностите.

До 1833 година смртните казни се изведувале јавно по пат на јавна егзекуција и претежно со бесење, меѓутоа овој период таквите јавни егзекуции стануваат доста критикувани. Понекогаш се случувало околу десетици илјади заинтересирани гледачи би се собрале за да го набљудуваат погубувањето по пат на бесење, а локалните трговци често се случувало и да продаваат алкохол за заинтересираните гледачи. Често се случувале и тепачки и гураници, се со цел публиката да има подобар поглед кон мртвото обесено тело. Дел од публиката често ги проколнувала вдовицата или

⁸⁸ Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/pennsylvania-1>

⁸⁹ Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/michigan-0>

⁹⁰ William Schabas. The Abolition of the Death Penalty in International Law

жртвата. Степенот на насилство проследен со голема количина на конзумација на алкохол траеле скоро цел ден, кога се случувало погубување. Водени од ваквите лоши искуства многу држави почнале да воведуваат закони кои предвидуваат приватно бесење. Род Ајланд, Пенсилванија, Масечусетс, Њу Јорк и Њу Џерси ги напуштиле до крај на 1853 смртните казни по пат на јавно бесење. До крај на 1849 година, петнаесет држави ја спроведувале смртната по пат на приватно бесење⁹¹.

Во 1846 година постојано се случуваат дебати за исправноста или неисправноста на смртната казна. Како резултат на таквите дебати се формира првото национално општество за смртна казна, -Америчко Општество за напуштање на смртната казна⁹². Следствено на тоа Мичиген во истата година станува првата држава на Соединетите Американски Држави која што ја напушта смртната казна за сите кривични дела со исклучок на предавство. Притоа смртната казна ја заменува со доживотен затвор. Уште во 1847 година ваквиот закон на Мичиген за укинување на смртната казна, стапува во сила правејќи ја Мичиген првата држава од англиско јазично подрачје кое ја напушта смртната казна⁹³.

Неколку години подоцна во 1852 година Род Ајланд станува првата држава која што ја напушта смртната казна комплетно за сите кривични дела, вклучувајќи го и кривичното дело предавство. Висконсан е втората држава која го прави истото година дена подоцна⁹⁴.

Наскоро Соединетите Американски Држави поминуваат низ граѓанска војна која самата по себе им носи доста измени во начинот на живеење како и во правниот систем. Следствено на тоа веднаш по завршување на Граѓанската Војна во 1868 година ратификуван е 14 (четиринаесетиот) амандман на Уставот на САД. Четиринаесетиот амандман вели дека никоја држава може да му го одземе на било кој човек правото на живот, слобода, сопственост без притоа да има соодветна правна постапка, нити пак да му ја негира на било кој човек во рамките на својата јурисдикција еднаквата заштита

⁹¹ Michael H. Reggio, "History of the Death Penalty, 1999

⁹² US Department of State "The Evolution of the Death Penalty in the United States," infousa.state.gov

⁹³ Robert Bohm, PhD "The Death Penalty in the United States," *Battleground Criminal Justice Vol. 1*, Ed. Gregg Barak, PhD, 2007

⁹⁴ Robert Bohm, PhD "The Death Penalty in the United States," *Battleground Criminal Justice Vol. 1*, Ed. Gregg Barak, PhD, 2007

од страна на законите⁹⁵. Четиринаесетиот амандман бил применет и цитиран на 29 Јуни, 1972 година од страна на Врховниот Суд на САД во случајот Фурман против Ѓорѓија, кој ја определил во својата одлука смртната казна како неуставна. Четиринаесетиот амандман исто така е цитиран на 1-ви Март, 2005 година во случајот на Врховниот Суд на САД Ропер против Симонс, во кој случај Врховниот Суд досудил дека смртната казна е противуставна за престапници кои немаат полни 18 години⁹⁶.

Во 1880 години, пронаоѓачот и изумител Томас Едисон, почнал да гради електричен осветлувачки систем во градовите на Соединетите Американски Држави. Команијата на Едисон почнала да ја покажува моќта на струјата на начин што електрошокирала животни така што ги убивала со помош на струја односно електро шокови. Ваквите демонстрации создале мислење кај определени луѓе дека електрошокирањето претставува брз и безболен начин да се изврши егзекуција. Во 1887 година Томас Едисон извршил доста демонстрации за моќта на струјата во градот Вест Оринџ, каде што тој електрошокирал голем број на кучиња и мачки⁹⁷.

Инспирирани од ваквиот начин и од моќта на електричната енергија, како нов начин на спроведување на смртната казна се појавува електричната столица во Њу Јорк. Во 1890 година на 6ти Август, Вилијам Кемлер бил првиот човек кој бил егзекуиран на електрична столица⁹⁸. Како што можеле и самите да заклучат по усмртувањето на Вилијам Кемплер, ваквиот начин на егзекуции воопшто не бил брз нити пак безболен како што претпоставувале. Биле потребни две напојувања на струја, и две електрошокирања, од кои што едниот бран на електрично шокирање траело повеќе од една минута, се со цел Кемлер да биде усмртен. Електричната енергија го изгорела Кемлер до смрт. Меѓутоа и покрај грозната и тешка процедура на егзекуција по пат на користење електрична енергија, луѓето сеуште верувале дека електрошоковите се многу похуман и поефикасен метод од методите на спроведување на смртната казна кои се користеле претходно. Многу држави подоцна го следеле

⁹⁵ Устав на Соединетите Американски Држави, <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution>

⁹⁶ William W. Van Alstyne, JD "The Fourteenth Amendment, the 'Right' to Vote, and the Understanding of the Thirty-Ninth Congress," Supreme Court Review, 1965

⁹⁷ JoAnn Bren Guernsey Death Penalty: Fair Solution or Moral Failure?, 2009

⁹⁸ A&E Television Networks, 2017, <http://www.history.com/this-day-in-history/first-execution-by-electric-chair>

примерот на Њу Јорк и ја користеле електричната столица како примарен метод за спроведување на смртната казна⁹⁹.

Периодот од 1895 до 1917 година означува значително намалување на применувањето на смртната казна. Во 1897 година, американскиот Конгрес донел закон за намалување на бројот на федерални смртни казни. Во 1907 година, Канзас го однел еден чекор напред „законот за Мејн“ и ги укинал сите смртни казни. Помеѓу 1911 и 1917 година, осум други држави ја укинале смртната казна (Минесота, Северна Дакота, Јужна Дакота, Орегон, Аризона, Мисури и Тенеси - втора во сите случаи, освен силување). Гласовите во другите држави го навестувале крајот на смртната казна¹⁰⁰. Со моментот на намалување на примената на смртната казна и рапидното променување на законите завршува и периодот уште познат како периодот на XIX век и започнува Прогресивниот Период.

3.1.3. Прогресивен период

Почетокот на прогресивниот период започнува со судски случај кој остава трага во историјата. Во случајот Вимс против САД, судот донел пресуда која значително ќе влијае врз дебатата за смртната казна. Случајот Вимс се однесувал на обвинет кој бил осуден на 15 години тешка физичка работа и голем број на други казни за релативно лесно кривично дело-фалсификување на јавни исправи. Судот ја одбил казната, пресудувајќи дека казната е престога со оглед на природата на делото. На крајот во одлуката на случајот Вимс, судот поставил три многу важни преседани во врска со казната:

-Суровата и невообичаена казна е дефинирана со променливите норми и стандарди на општеството и затоа не се заснова на историски толкувања.

-Судовите можат да одлучат дали казната е непотребно сурова во однос на физичката болка.

-Судовите можат да одлучат дали казната е непотребно сурова во однос на психолошката болка¹⁰¹.

⁹⁹ JoAnn Bren Guernsey Death Penalty: Fair Solution or Moral Failure?, 2009

¹⁰⁰ Michael H. Reggio, Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty, 1997

¹⁰¹ Larry K. Gaines, PhD Roger LeRoy Miller, PhD Criminal Justice in Action, 2008

Покрај познатите посточки методи на спроведување на смртната казна како бесилката и електричната столица, во прогресивниот период се појавува уште еден метод а тоа е употребата на смртоносниот гас. Првото погубување со смртоносен гас во Америка се случило во Карсон, Невада на 8ми Февруари, 1924 година. Осуден на оваа казна бил маж кој се викал Ги Џон, член на Кинеска мафија. Смртоносниот гас во Невада е усвоен во 1921 година како похуман метод и замена за дотогашните смртни казни како бесење или електрична столица¹⁰².

Погресивниот период е карактеристичен со тоа што преставува и период каде што се донесуваат закони врз основа на преседени кои предвидуваат смртна казна за дополнителни кривични дела. Таков е случајот со бебето на Чарлс А. Линдберг било киднапирано од неговиот дом во Хопвил, Њу Џерси. Телото на бебето било пронајдено во блиската шума после два месеци. Инцидентот го наведува Конгресот да донесе закон за федерално киднапирање, познат како Акт на Линдберг, што го прави кривичното дело казниво со смртна казна. Ваквиот случај е инспирација за нов закон, а слични закони како овој се донесуваат во повеќе од 20 држави до крајот на деценијата¹⁰³.

Додека во XIX век се случувале напори и делумично признавање од некои држави на приватното спроведување на смртните казни, за време на прогресивниот период конечно престанува јавното егзекутирање. Така на 14 август 1936 година во 5:45 часот Рејни Бетеја била последната личност која јавно била погубена во САД. Бетеја била обесена за силување и убиство на 70-годишна жена во Овенсборо, Кентаки. Оваа јавно погубување привлечло големо внимание во јавноста и било следено од голем број на медиуми бидејќи таа била првата жена во САД која била јавно погубена. Најмалку 20.000 луѓе биле сведоци на бесењето на Бетеја, кое известувачите го нарекле „карневал во Овенсборо“¹⁰⁴. Неколку научници веруваат дека егзекуцијата на Бетеја била важен придонес за евентуалната забрана за јавни погубувања во Америка.

На 31 Јануари, 1945 година, се случило спроведување на егзекуцијата на Приват Еди Словик, кој бил прв човек егзекутиран односно осуден на смртна казна за кривичното дело дезертација по завршувањето на Граѓанската Војна. Приват Еди

¹⁰² The History Channel "First Execution by Lethal Gas," history.com

¹⁰³ Harry Henderson Capital Punishment, Revised Edition, 2000

¹⁰⁴ National Public Radio (NPR) "The Last Public Execution in America," npr.org, May 1, 2001

Словик станува првиот американски војник кој бил осуден на смртна казна за кривично дело дезертација по завршувањето на Граѓанската Војна односно по 1864 година. За време на траењето на Втората Светска Војна дури на 2.648 војници им се судело пред Воени Судови за истото кривично дело, следено по примерот на Словик, но само на 49 им била досудена смртна казна¹⁰⁵.

Во 1947 година, Јануари, се наоѓаат првите грешки на употребата на електричната столица како средство за извршување на смртната казна и за прв пат се раѓаат цврси аргументи, дека електричната столица не претставува средство за извршување на смртната казна кое не е грубо и опасно. Имено, во еден случај Судот се соочил со ситуација, да млад човек кој бил осуден на смртна казна по пат на електрична столица не починал за време на електрошокирањето. Поради некои причини, столицата не била во исправна состојба и покрај тоа што биле пуштени електро шокови кои го погодиле осуденикот, тој преживеал. проблемот кој се јавил, бил дали да бидат пуштени електро шокови по втор пат, или тоа би се класифицирало како повреда на уставната забрана за груба и невообичаена санкција, двојна опасност и повреда на процесните правила. Судот со мнозинство на судии одлучил дека егзекуцијата треба да продолжи и осуденикот повторно треба да биде ставен на електрична столица, бидејќи не се кршат никакви одредби, меѓутоа оставил можност на Гувернерот на Луизијана (државата каде што се случува ваквиот случај) да ја даде финалната одлука. Осуденикот во моментот на донесување на ваквата одлука напишал и писмо до Гувернерот на Луизијана со молба за негово помилување, но сепак Гувернерот дозволува егзекуција и со тоа се вршат повредите на одредбите од правото на САД¹⁰⁶. Ваквиот случај остава впечаток низ историјата поради појавата на проблемите со електричната столица, кои го најавуваат нејзиното престанување на употреба како средство за спроведување на смртната казна.

Во 1953 година спектарот на кривични дела кои се казниви со смртна казна се проширува така што Јулиус Росенберг и неговата сопруга Етел Росенберг стануваат првите Американски државјани кои се осудени на смртна казна за кривично дело шпионажа. Двајцата биле обвинети дека украде технички информации од истражен

¹⁰⁵ Geoffrey Abbott Execution, 2006

¹⁰⁶ Richard Lempert, JD, PhD Joseph Sanders, JD, PhD An Invitation to Law and Social Science: Desert, Disputes, and Distribution, 1989

центар за атоми во Лос Аламос и истите дека ги предале на КГБ. И покрај безобрајните жалби, двајцата биле егзекутирани по пат на електрична столица во 1953 година¹⁰⁷.

Периодот кој е доста значаен за САД е периодот од 1957 година до 1972 година кој е познат и како период во кој повеќе американски држави ја напуштаат смртната казна. Движењето против смртната казна повторно заживејува во овој период. Англија и Канада ги завршиле своите истражувања во врска со смртната казна кои за резултат имале голема критика кон истата, па таквите истражувања почнале брзо да се шират во САД. Смртната казна и впечатливи случаи на смртна казна наскоро добиле своја филмска и пишана верзија и сето тоа било голема инспирација за напуштање на смртната казна. Така некои од државите кои ја напуштиле смртната казна во овој период се Аљаска, Хаваи, Делавер, Ново Мексико, Ајова, Вермонт и др¹⁰⁸.

Во случајот Фурман против Ѓеорџија, Судиите во Врховниот Суд на САД со мнозинство од 5 наспроти 4 судии, на 29 Јуни, 1972 година донеле одлука дека сите случаи кои се изведуваат пред судот, смртната казна означувала прекршување на осмиот и четиринаесетиот амандман на Уставот на САД. Двајца Судии од мнозинството, судија Вилијам Бренан и Судија Тургуд Маршал биле сами во изјавувањето дека смртната казна треба да биде противуставна форма за казнување целосно, а не само за некои казнени дела. Судијата Бренан во својата изјава искажал дека смртната казна претставува противуставна казна против сите казнени дела, против секој човек без разлика каков метод се користи. Сите пет судии одлучиле врз основа на арбитража. Одлуката донесена во случајот Фурман имала влијание врз смртната казна во неколку држави. Над 600 изречени смртни казни биле заменети, најчесто со доживотен затвор¹⁰⁹.

Во Ноември, 1974 година, религијата исто така се изјавува против смртната казна. Така Националната Конференција на Католички Свештеници, јавно зборува против смртната казна наспроти дотогашното традиционално прифаќање на смртната

¹⁰⁷ British Broadcasting Corporation (BBC) "1951: Rosenbergs Guilty of Espionage," bbc.co.uk

¹⁰⁸ Michael H. Reggio Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty, 1997

¹⁰⁹ Thomas Blomberg, PhD Karol Lucken, PhD American Penology: A History of Control, 200

казна од страна на традиционалната Римска Католичка Црква, која имала позитивен став спрема смртната казна како санкција¹¹⁰.

Во Јули, 1976 година, Врховниот Суд на САД повторно врши реконституција на смртната казна, признавајќи ја како уставна¹¹¹. Во 1977 година Гери Глиморе е првиот човек кој е егзекутиран во САД по временски период од десет години. Гери Глиморе бил убиен по пат на стрелање со огнено оружје, метод на спроведување на смртната казна кој самиот си го избрал, поради извршено убиство во Јута¹¹². Во 1977 година, Врховниот Суд на САД носи уште една значајна одлука, а таа е дека смртната казна претставува претерана казна, тешка казна за казнените дела поврзани со силувањата. Така во случајот Куер против Ѓеорџија, пред Врховниот Суд било поставено прашање дали забраната на осмиот амандман за сурови и ретки казни, ја забранува смртната казна за силување. Судијата Брајон Вајт ја презентирал мнозинската одлука на судиите, со мнозинство седум наспроти два, која констатирала дека смртната казна не е погодна казна за сторители на казненото дело силување возразна жена¹¹³.

Дебатата за улогата на науката поконкретно медицината односно докторите во егзекуциите никогаш не била сериозно разгледана додека законодавството во 1977 година не вовело егзекуција со смртоносна инјекција во Оклахома и Тексас во нивните статuti. Во 1980 година, Комитетот за Судски Прашања, одобрен од Американската Асоцијација на Медицината потсетил дека улогата на докторите е да се борат за животот на пациентите и нивната единствена улога во егзекуциите би била само да ја потврдат смртта на осудениот. Во јуни 1980 година, Домот на делегатите на АМА ја одобрил резолуцијата¹¹⁴.

Врховниот суд на Соединетите Држави повторно носи важна одлука во случајот Ендмунд против Флорида, кога ја поништил [со 5-4 гласање на 2 јули 1982] смртната казна на човек кој бил осуден за грабеж и убиство на постара двојка во Флорида. Осуденикот Ендмунд не учествувал директно во убиството, туку тој бил човекот кој го

¹¹⁰ Harry Henderson Capital Punishment, Revised Edition, 2000

¹¹¹ Marvin D. Free Jr., PhD Racial Issues in Criminal Justice: The Case of African Americans, 2003

¹¹² Rebecca Steffoff, MA Furnam v. Georgia: Debating the Death Penalty, 2007

¹¹³ Paul Finkelman, PhD The Encyclopedia of American Civil Liberties, 2006

¹¹⁴ British Medical Association Medicine Betrayed: The Participation of Doctors in Human Rights Abuses, 1992

возел автомобилот при бегството. Ова било доволно, според законот на Флорида, да го направи „конструктивен помошник “ во убиствата, и така да биде осуден на смртна казна. Сепак, мнозинството од петте судии на Врховниот Суд пресудуваат дека ова не е доволно за тој да биде осуден на смртна казна, бидејќи сметале дека Ендмунд немал намера да убие¹¹⁵. Со ова Врховниот Суд поставува преседан за неупотреба на смртната казна кај соизвршителите и соучесниците на казнените дела, чија улога не била круцијална за извршување на делото.

Во 1977 година во Охлахома, доктор по име Џеј Чепмен, предложил затворениците да се погубуваат со употреба на три лекови администрирани во специфична секвенца: барбитураат (за анестезија на затворениците), бронрид на панкурониум (да се парализираат затворениците и да се запре нивното дишење) и на крај калиум хлорид (што го запира срцето). Предлогот на Чепмен бил усвоен од законодавството на Оклахома истата година и набрзо бил прифатен и од другите држави. Следствено на ова на 7 декември 1982 година, Тексас станува првата држава која го применила овој метод на погубување врз Чарлс Брукс за убиството на механичарот Давид Грегори¹¹⁶.

Во случајот Барфут против Естел, Врховниот Суд ги поддржува процедурите за федерална ревизија во жалбите за смртна казна [со 6-3 гласа на 26 јули 1983 година] и исто така го поддржува правото на обвинителството да презентира психијатриски докази во врска со идната состојба на обвинетиот¹¹⁷. Со ова Врховниот Суд конечно дава повеќе простор на страна на обвинетиот за негова личност од примената на смртната казна.

Во случајот Форд против Вајнврајт 1986 година, Врховниот Суд на САД, со гласање 5-4 на 26 јуни истата година, донесе пресуда дека егзекуцијата на луд затвореник е противуставно кршење на Осмиот амандман, забрана на сурова и невообичаена казна¹¹⁸. Со ова Врховниот Суд го зема и психолошкиот аспект при судењето, а особено при донесувањето на смртната казна.

¹¹⁵ Michael Kronenwetter Capital Punishment: A Reference Handbook, 2001

¹¹⁶ TIME Magazine "A Brief History of Lethal Injection," *TIME website*, 2009

¹¹⁷ Bryan Vila, PhD Cynthia Morris Capital Punishment in the United States: A Documentary History, 1997

¹¹⁸ Stuart Kirk, DSW Mental Disorders in the Social Environment: Critical Perspectives, 2004

Во 1987 година, Хуго Бедау и Мајкл Раделет публикувале студија која зборува за 350 случаи на осуденици на кому им е изречена смртната казна во периодот од 1900 до 1985 година, и за кои подоцна било откриено дека се невини¹¹⁹. Во следната декада ваквата, благодарение на откритието на ДНК тестот, биле откриени голем број осуденици, грешно осудени на смртна казна¹²⁰.

Една година подоцна во 1988 година, Врховниот Суд на САД носи важна одлука поврзано со правата на малолетници. Имено Врховниот Суд на САД носи одлука дека осудувањето на смртна казна на малолетници кои имаат под 16 години е противуставно. Ваквата одлука потекнува од случајот Томсон против Оклахома, кога како најголем проблем ставен пред Врховниот Суд било дали да се егzekутира личност која во моментот на извршување на казненото дело била дете. Адвокатите на Томсон се повикувале на осмиот Амандман на Устав на САД кој се однесува на забрана на употреба на ригорозна и неовобичаена казна, односно дека смртната казна би ги повредила правата на Томсон како дете, загарантирани под ваквиот амандман. Следствено на тоа во Јуни, 1988 година, Врховниот Суд на САД носи одлука со мнозинство гласови, пет наспроти три носи одлука да не го осуди на смртна казна Томсон. При презентирање на одлука Судијата Паул Стевенс вели дека е противуставно и во тотална спротивност со осмиот Амандман да се егzekутира дете помало од 16 години¹²¹.

Во 1993 година Кирк Блосворт станува првиот човек кој што е осуден на смртна казна, но ослободен од таквата санкција благодарение на ДНК тестирањето. Имено на 28 Јуни, 1993 година, Кирк Блосворт е ослободен од затвор по спроведено ДНК тестирање кое покажало дека остатокот од семејството на долниот веш на девет годишно девојче за кое тој бил осуден дека го има силувано и подоцна убиено, не е негово. Кирк поминал една година во затвор додека чекал судење, две години осуден на смртна казна, и шест години во затвор откако неговата смртна казна била заменета со доживотен затвор, се додека не бил ослободен поради погрешна пресуда. Тоа го впишува Кирк во историјата, бидејќи станува првиот човек кој е ослободен од смртна

¹¹⁹ Hugo Adam Bedau and Michael L. Radelet, Miscarriages of Justice in Potentially Capital Cases, Stanford Law Review, Vol. 40, No. 1, 1987, <http://www.jstor.org/stable/1228828>

¹²⁰ Brian Forst, PhD, MBA Errors of Justice: Nature, Sources, and Remedies, 2003

¹²¹ Raymond Gibbs, PhD Intentions in the Experience of Meaning, 1999

казна благодарение на постоењето на ДНК тестирањето. За погрешната осуда истиот добива 300.000,00 долари и официјално е ослободен од вина без никакво кривично досие во декември 1994 година од страна на Гувернерот на Мерилен Вилијам Доналд Шифер¹²².

1996 година е година која го обележува последното убиство извршено по пат на бесилка. Обвинетиот за двојно убиство Бил Бејли бил осуден на казна смрт со бесење која била извршена на 25 Јануари 1996 година во Делавер. Бејли бил третиот човек кој бил осуден на бесилка откако смртната казна била повторно вратена во 1976 година и воедно првата казна со бесење во Делавер од 1946 година. На 21 април 2010 год, Бејли бил последниот човек осуден на смртна казна со бесење во САД¹²³.

На 3ти Февруари, 1977 година, Америчката Адвокатска Асоцијација превзела акција со која се надевала дека ќе привлече внимание на системските проблеми и недостатокот на правичност при изречување на смртната казна во САД. Пред да ја донесе оваа одлука, Америчката Адвокатска Асоцијација донела резолуција иницирана од Одделот за права и одговорности, во која се залагала за запирање на смртната казна во САД се додека не се разгледаат останатите негативности на оваа казна. Поточно, со резолуцијата се повикува сите капитални јурисдикции да наметнат мораториум односно забрана кој ќе важи за сите егзекуции се додека не се обезбеди за случаите на смртна казна да се одлучува правично и непристрасно и да се намали ризикот на смртна казна да бидат осудени невини лица¹²⁴.

Германскиот државјанин Валтер Ла Гранд бил егзекутиран во гасна комора на 3 март 1999 година во Аризона и со тоа го означил крајот на егзекуција по пат на гасна комора. Покрај Американските судови неговиот случај бил ислушан и во Меѓународниот суд на правдата во Хаг, каде што судијата Кристофер Вермантрие од Шри Ланка ги повикал властите во САД да ги искористат сите мерки што им стојат на располагање за да се спречи оваа егзекуција. Германија побарала од Меѓународниот суд да интервенира откако гувернерот на Аризона Џејн Хул ги одбил барањата од Германскиот канцелар Герхард Шредер и министерката за надворешни работи Јошка Фишер за запирање на егзекуцијата. Во Германија не постои смртна казна и тие

¹²² CNN (Cable News Network) "Kirk Bloodsworth, Twice Convicted of Rape and Murder, Exonerated by DNA Evidence," CNN.com, 2000

¹²³ CNN (Cable News Network) "Delaware Holds First Hanging Since 1946," CNN.com, 1996

¹²⁴ American Bar Association (ABA) "Policy History: Death Penalty Moratorium Implementation Project," American Bar Association website

тврделе дека Аризона не ги советувала браќата ЛаГранд за нивното право на конзуларна помош во текот на нивното судење. Браќата Ла Гранд биле родени во Германија, но живееле во САД од нивното детство. Тие на два пати ја одбиле казната со вбризгување на смртоносна инекција и ја избрале гасната комора како протест кон смртната казна. На 21 април 2010 година Ла Гранд е последниот човек егзекутиран во гасна комора¹²⁵.

Следствено на тоа кратко резиме за смртната казна во прогресивниот период е дека додека некои земји ја отстрануваат смртната казна во периодот на XIX век, првата половина од XX век е таа што ја обележува прогресивната реформа која што започнува во САД. Од 1907 до 1917 година, пет земји на САД ја бришат смртната казна од нивниот санкционен систем, а три земји ги сметаат за смртно казниви делата за предизвикување војна и напад на цела нација како и убиство од прв степен. Но овие реформи не траеле долго. Со притисоците од руската револуција и влегувањето на САД во Првата светска војна, граѓаните биле загрижени за казнувањето на бруталностите кои што постојат и биле подложни на големи паники. Па така до 1920 година, 6 земји се вратиле кон употребувањето на смртната казна¹²⁶. Во 1924 година, Невада го воведува гасот цијанид како начин на спроведување на смртната казна. Прва жртва на ваквиот начин на спроведување на смртна казна бил Ги Џон, кому државата му инјектирала отровен гас во неговата ќелија додека спие¹²⁷. Ваквиот начин на спроведување на смртна казна се покажал како нерационален и поради тоа не бил многу применуван. Во периодот од 1920 до 1940 година, смртната казна го добила својот одек. Во тој период многу криминалисти пишувале дела во кои ја оправдувале смртната казна. Во овој период просечно осудувани на смртна казна биле 167 луѓе годишно, што низ историјата на декадите на постоењето на САД ова не се случувало¹²⁸. Во 1950 години, народот почнал да се врти против смртната казна. Многу држави во САД или ја укинале или ја ограничиле смртната казна, па затоа бројот на егzekуции во Америка драматично опаѓа. Од 1.289 егzekуции во 40` години,

¹²⁵ British Broadcasting Corporation (BBC) "World: Americas Countdown to US execution," bbc.co.uk, 1999

¹²⁶ Death Penalty Information Center, 2017 <https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty#earlymid>

¹²⁷ Jeff Burbank NEVADA GAS CHAMBER CHAIR GOES ON DISPLAY, 2016, <https://themobmuseum.org/blog/nevada-gas-chamber-chair-goes-on-display/>

¹²⁸ ProCon.org, Us executions from 1608-2002 A demographic Breakdown of the Executed Population 12/9/2016, <https://deathpenalty.procon.org/view.resource.php?resourceID=004087>

бројот опаѓа на 715 во 50` години, па се до 191 во периодот на 60` години¹²⁹. Следствено на тоа годините кои го означуваат крајот на прогресивниот период односно 90-тите години, се отсликуваат со напуштањето на гасната комора и бесилката како методи на спроведување на смртната казна и зголемено намалување на примена на смртната казна.

3.2. Измени на законите на смртната казна во САД

Во периодот од 1960 година па се до денес, Законските акти на САД биле подложни кон измени во делот за примената на смртната казна, поради тоа што до тој период во Уставот смртната казна била декларирана како дозволена. Врховниот Суд на Америка тврдел дека мора да се измени смртната казна поради тоа што таа на ваков начин е дефинирана како брутална и невообичаена казна што притоа го крши и поредува Уставот на САД. Поради ваквите тврдења на Врховниот Суд и неговата одлучност за непримена на смртната казна како нелигитимна во определени случаи, биле направени законски измени кои ја регулирале смртната казна¹³⁰. Затоа делата за кои била пропишана смртната казна видно се намалиле и конкретизирале.

Една од големите промени кои се донесени од страна на Врховниот Суд на САД е одлуката донесена во 2002 дека ментално заостанатите престапници не треба да бидат егзекутирани и осудувани на смртна казна. Ваквата одлука се заснова врз тврдењето дека престапниците кои имаат проблем со менталното здравје имаат помал степен на вина за разлика од регуларните криминалци¹³¹.

Во 2002 година, Врховниот Суд на САД носи уште една важна одлука која прави промена при факторите кои се земаваат во предвид за донеувањето на смртната казна. Имено, Врховниот Суд на САД донесува правило кое вели дека судиите поротници при одлучување дали осуденикот треба да добие или не смртна казна, мора да ги земе во предвид оние отежнувачки фактори¹³². Такви отежнувачки фактори се

¹²⁹ ProCon.org, Us executions from 1608-2002 A demographic Breakdown of the Executed Population 12/9/2016, <https://deathpenalty.procon.org/view.resource.php?resourceID=004087>

¹³⁰ Constitutional Rights Foundation, <http://www.crf-usa.org/images/pdf/HistoryoftheDeathPenaltyinAmerica.pdf>

¹³¹ New York Times "Citing 'National Consensus,' Justices Bar Death Penalty for Retarded Defendants," nytimes.com, 2002

¹³² Todd Clear, PhD American Corrections, 2008

рецидивизам, недостаток на каење, степенот на штета кој што е нанесен врз жртвата, дали злосторството е извршено пред дете, и слично.

Една од поважните промени во законодавството на САД, во поглед на смртната казна е дека на 1-ви март 2005 година, смртната казна се прогласува како противуставна а со тоа и забранета за лица под осумнаесет години. Ваквата одлука потекнува од преседанот поставен во 2005 година во случајот Ропер наспроти Симонс, со кој случај Врховниот Суд утврдува дека лицата под 18 години не можат да се егзекутираат бидејќи со тоа се повредува осмиот амандман на Уставот на САД¹³³.

Во 2007 година, Обединетите Нации, на нивното Генерално Собрание носат резолуција која се однесува на мораториум односно запирање на смртната казна на определен период. Ваквата резолуција е резултат на протест од држави на САД кои сметаат дека смртната казна предвидена на федерално ниво им го руши нивниот суверенитет¹³⁴.

Во 2008 година Врховниот Суд на САД носи одлука со која што определува дека смртната казна за сторители на кривично дело силување на дете е претерана. Следствено на тоа во 2008 година во случајот Кенеди против Луизиана, судството во Врховниот Суд во САД со судии 5 наспроти 4, донело одлука дека Патрик Кенеди, не треба да биде осуден на смртна казна поради силување на дете, бидејќи таквата казна би го повредила осмиот амандман на Уставот на САД.¹³⁵

Промените кои се носат по пат на одлуки и закони ја вметнале 2009 година како година како година со најмалку смртни казни, гледано од 1976 година кога смртната казна повторно била воспоставена. Само педесет и двајца затвореници биле егзекутирани во текот на оваа година, од кои најголем број на смртни казни односно вкупно 24, биле спроведени во Тексас. Исто така Одлуката за ДНК имала свој придонес и во 2009 година бидејќи, благодарение на ДНК тестирањето 9 затвореници биле помилувани и пуштени на слобода, откако се покажало дека не се виновни за делата за кои што им се суди¹³⁶.

¹³³ Robert Regoli, PhD John D. Hewitt, PhD Exploring Criminal Justice, 2007

¹³⁴ Reuters "UN Assembly Calls for Moratorium on Death Penalty," reuters.com, 2007

¹³⁵ Bloomberg "Death Penalty for Child Rape Barred by Top U.S. Court," bloomberg.com, 2008

¹³⁶ CNN (Cable News Network) "Death Penalty Use Declining Nationwide," cnn.com, 2009

3.3. Неодамнешен развој на смртната казна во САД

Неодамнешниот развој на смртната казна претставува резиме од најважните случувања поврзани со смртната казна во последната деценија. Следствено на тоа во 2010 година е документирана последната егzekуција извршена по пат на стрелање со огнено оружје. Имено Јута го има егzekутирано осудениот убиец Рони Ли Гарднер по полноќ по пат на стрелање со огнено оружје. Гарднер станува третиот човек во последните 33 години во Јута кој е егzekутиран со стрелање, а воедно и последниот човек. Со тоа ваквиот метод на спроведување на смртната казна оди во историјата со исклучок на Оклахома, каде што сеуште се применува, но како спореден метод¹³⁷. Адвокатот на Гарднер, вели дека осуденикот го одбрал ваквиот метод на егzekуција, бидејќи истиот сметал дека ваквиот метод е похуман. Егzekутирањето е извршено на начин што на Гарднер му била ставена црна качулка на лицето и хартиена таргет ознака на неговите гради. Гарднер бил осуден за убиство на Адвокатот Мајкал Бурдел, за време на обид на бегство од притвор во 1985 година во судница во Салт Сити, Јута¹³⁸.

2010 година исто така е значителна година во блиското минато поради егzekуцијата на Тереза Левис, жена која имала 72IQ во Вирџинија. Имено Тереза била осудена на смртна казна во Вирџинија бидејќи ги извршила убиствата на својот сопруг и неговиот син, се со цел да добие исплата од осигурителна компанија во износ од 250.000,00 Амерички Долари. Оваа 41 годишна жена е првата жена во последните пет години која е егzekутирана во САД. Повеќе од 7.300 жалби биле пуштени за да се запре егzekуцијата на Тереза. Имено Адвокатите на Левис, тврделе дека нејзината ментална интелигенција се наоѓа на граница со ментална ограниченост и дека за време на своето лежење во затвор, Тереза претставувала инспирација за другите затвореници пеејќи им христијански песни. Нејзината егzekуција има привлечно огромно внимание поради полот и менталната состојба во која се наоѓала осуденичката бидејќи според Америчките Закони, осуденик кој има ниво степен на интелигенција под 70 не смее да биде егzekутиран, а осуденичката имала 72¹³⁹.

Во 2011 година, САД се соочува со проблем на пазарот на единствениот анестетик пенотал содиум, кој се служи за инјектирање на инјекцијата со која се

¹³⁷ TIME "Ronnie Lee Gardner Executed By Firing Squad," [TIME website](#), , 2010

¹³⁸ CNN "Killer Executed by Utah Firing Squad," [CNN.com](#), ,2010

¹³⁹ CBS News "Teresa Lewis Execution: Virginia Executes Woman Amid Outcry," [cbsnews.com](#), 2010

егзекутира осуденикот, кога единствениот производител се повлекува од производство. Ваквиот проблем мора да биде решен со увоз на анестетикот од Велика Британија¹⁴⁰.

Во 2013 година Мериленд станува осумнаесета држава на САД која се одлучува да ја повлече смртната казна од својот казнен систем. Имено ГУвернерот на САД потпишал закон кој што гласел дека во случаи да државата поднесе барање за спроведување на смртна казна, барањето ќе се смета за одбиено и ќе се смета дека се бара казна доживотен затвор без никаква можност за пуштање на затвореникот на условно¹⁴¹.

Во 2013 година исто така е забележан во последните 40 години најголем пад на рејтингот на смртната казна. 60% од Американците изјавиле дека се за постоењето на смртната казна за осудени убици. Највисокиот рејтинг е забележан во 1994 година, кога 80% од Американците се изјасниле дека се за постоењето на смртната казна, меѓутоа од тогаш па наваму рејтингот е во опаѓање¹⁴².

Во 2015 година, Јута повторно го враќа стрелањето како метод на спроведување на смртната казна. Леталната инјекција сеуште останува примарен метод, а стрелањето секундарен и ќе се применува само во случај кога смртните отрови нема да можат да се набават¹⁴³.

Последните забележани случувања датираат од мај, 2019 година кога Федералната Влада на САД одлучила дека е време повторно да спроведува смртни казни, за прв пат по последните две децении. Главниот Јавен Обвинител на САД Вилијам Бар изјавил на 25 Јули, 2019 година дека има упатено наредба до надлежните да спроведат егзекуции на 5 луѓе осудени на смртна казна. Американското Биро на Затвори нема егзекутирано никого од 2003 година и моментално е соочено со предизвик како да продолжи со спроведувањето на смртната казна. Се предлага нов метод на спроведување на смртната казна, со смртна инјекција која ќе содржи само еден отров- фенотарбин¹⁴⁴. Ваквата одлука наоѓа голема поддршка и кај

¹⁴⁰ Los Angeles Times "Maker of Anesthetic Used in Executions Is Discontinuing Drug" latimes.com, 2011

¹⁴¹ CNN (Cable News Network) "Maryland Governor Signs Death Penalty Repeal," cnn.com, 2013

¹⁴² Gallup "U.S. Death Penalty Support Lowest in More Than 40 Years," gallup.com, 2013

¹⁴³ CNN (Cable News Network) "Utah to Allow Firing Squads for Executions," cnn.com, 2015

¹⁴⁴ USA Today Kristine Phillips, "Justice Department Resumes Capital Punishment after Nearly Two Decades, Orders Executions of Five Inmates," usatoday.com, 2019

претседателот на САД, Доналд Трамп, кој за време на неговиот мандат на неколку наврати лобирал за постоењето на смртната казна.

3.4. Методи на спроведување на смртната казна во САД

Со самиот почеток на постоењето на смртната казна паралелно настанале и начините односно методите со кој смртната казна ќе се спроведува. Самиот развој на смртната казна, самот развој на технологијата означувал развој и на методите кои ќе се користат во текот на спроведувањето на смртната казна. Соодветно ан историскиот развој на смртната казна може да се направи и поделба на методи кои се користат при нејзиното извршување. Така поделбата на методите е: Антички Методи и Современи Методи.

Антички Методи кои се користеле во минатото се едни од најригорозните начини на извршување на смртната казна кои го ставале телото во големи болки, агонии и во денешно време се во целосна контрадикција со начелата на забрана за тортура и човековите права. Како методи за спроведување на смртната казна може да се групираат во неколку групи во согласност од средството кое било користено. Следствено на тоа како антички методи се јавуваат следниве:

1. Убивање со животни кое можело да се спроведе на различни начини. Најзастапени биле прегазување од слонови , фрлање на лавови, крокодили, пирани или ајкупи. Расчеличување со помош на четири коњи и слично¹⁴⁵.
2. Кршење на грбот- Монголски Метод на егзекуција кој помагал да се избегне крвопролевањето¹⁴⁶.
3. Издуван од огнено оружје- овој метод опфаќал врзување на устата на цевката на оружјето и на тој начин егзекутирање.
4. Крвав Орел- се вршел преку сечење на кожата по линијата на човековиот `рбет, кршење и распнување на ребрата со цел тие да изгледаат како крила на орел, и

¹⁴⁵ This Won't Hurt a Bit: A Painlessly Short (and Incomplete) Evolution of Execution. 2007 , <https://www.neatorama.com/2007/05/29/this-wont-hurt-a-bit-a-painlessly-short-and-incomplete-evolution-of-execution/>

¹⁴⁶ Aunders, J. J. The History of the Mongol Conquests. University of Pennsylvania Press, 2001

- повлекување на белите дробови низ грбот на жртвата. Овој метод се користел од страна на викингите¹⁴⁷.
5. Вареење до смрт- казната се спроведвала на начин што се полнело големо буре со топла вода, зејтин или слична течност,
 6. Закопување за време на живот- традиционален и чест начин на спроведување на смртната казна
 7. Палење наклада- најпознат метод на егзекутирање на неверници и вештерки. Метод кој се спроведува со местеење на дрва во круг, поставување на жртвата во кругот и палење на оганот¹⁴⁸.
 8. Давење- егзекуција по пат на давење се применувала во античката историја а се појавува за прв пат во кодот на Хамураби¹⁴⁹.
 9. Фрлање- осуденикот е фрлен од некоја височина во некоја бездна. Најсоодветен пример е Баратхорн во Атина, каде што Атињанските командири биле фрлани поради својата улога во битката на Аргиниза¹⁵⁰.
 10. Набодување/набивање- најчесто жртвата се набивала на дрвен кол, шипка, копје или друг остар објект во средината на телото
 11. Поена Кулеи- познат метод применуван во римската имерија. Осуденикот се ставал во затворена вреќа, со неколку животни, претежно мачки, и така бил фрлан во река¹⁵¹.
 12. Труење- труењето се вршело со различни отрови кои потекнувале од најразлични билки, уште пред да почнат супстанците хемиски да се обработуваат и произведуваат. Постоеле различни отровни билки, соодветно на регионот во кој растеле. Во кореја била позната битката сајак, додека во Грција билката хемлок.
 13. Убиство со пенделум- вид на машина со вградена секира која го сечела торзото на осуденикот постепено¹⁵².

¹⁴⁷ Melissa Sartore, Details About The Blood Eagle, One Of History's Most Nightmarish Torture Methods , <https://www.ranker.com/list/details-about-blood-eagle-torture-method/melissa-sartore>

¹⁴⁸ Frederick Drimmer Captured by the Indians - 15 Firsthand Accounts, 1750-1870", Dover Publications, Mineola, N.Y., 1985

¹⁴⁹ Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi- translated by L.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

¹⁵⁰ Xenophon, "Hellenica", book I, chapter VII

¹⁵¹ DATTATREYA MANDAL, Poena Cullei: The Bizarre Ancient Roman Punishment Reserved For Parricide, 2017, <https://www.realmofhistory.com/2017/06/06/poena-cullei-roman-punishment-parricide/>

14. Гилотина- машина која содржела голем остар нож/секира со која се отсекувала главата на осуденикот¹⁵³.
15. Гушење- кое се спроведувало на различни начини со пепел, со песок, со пуштање на карбон диоксид во затворена просторија или слично
16. Прегладнување- на осуденикот не му се давало никаков вид на храна
17. Дехидрација- на осуденикот не му се давало никаков вид на течност

Античките методи биле сурови, груби, го впуштале осуденикот во голема болка и најчесто биле долготрајни. Со самиот развој на технологијата се јавила и потреба од развој и појава на современи методи. Така групата на современи методи во себе опфаќа:

1. Бесилка- Овој метод бил еден од најупотребуваните методи кој сеуште се користи. Целта на ваквиот метод е со пресметан пад, додека осуденикот е врзан со југе околу вратот да му се предизвика скршеница на вратот и инстантно онесвестување, што ќе доведе до негова смрт. Ваквиот метод денеска не се користи во САД, меѓутоа истиот се користи во Иран, Пакистан, Индија, Јапонија, Сингапур.
2. Стрелање- Исто така чест метод со кој се спроведува егзекуцијата. Таквиот може да биде спроведен на неколку начини:
 - Со испукување на еден куршум, на пример во позадината на главата како што се спроведува во Кина, Беларусија
 - Со нареден конвој кој пука
 - Со различни моќни огнени оружја, испукувани често и преку воздухоплови (метод кој најчесто се користи во Северна Кореа, според веродостојни извори како CNN, BBC¹⁵⁴)
3. Смртоносен Гас- Само САД и Литванија се единствени држави во светот кои го користеле ваквиот метод на спроведување на смртната казна. Денеска се користи само во САД и тоа на барање на осуденикот, кога смета дека тоа му е поповолен метод на усмртување или тогаш кога не постојат практични услови за усмртување по пат на смртоносна инјекција. Ваквиот метод исто така е користен во големи

¹⁵² R.D. Melville, The Use and Forms of Judicial Torture in England and Scotland, The Scottish Historical Review, vol. 2, 1905

¹⁵³ Geoffrey Abbott , Execution: the guillotine, the Pendulum, the Thousand Cuts, the Spanish Donkey, and 66 Other Ways of Putting Someone to Death, 2006

¹⁵⁴ McKirdy, Euan "N. Korea executed 5 security officials, S. Korea says". cnn.com., 2017

мери во Нацистичка Германија, заради погубување на цели нации. Често се предлага да се користи како метод за замена на смртната инјекција.

4. Електрошокирање- Ваквиот метод се врши на начин што осуденикот се седнува на столица и низ неговото тело се пушта определена количина на електрична енергија. Само САД и Филипините го користеле ваквиот метод. Денеска се користи само во САД како замена за смртоносната инјекција односно супсидијарен метод на спроведување на смртната казна.
5. Смртоносна инјекција- Прв пат употребена во 1982 година во САД. Денеска покрај САД ја користат уште пет други држави, и тоа Кина, Тајван, Тајланд, Гватемала и Виетнам.

Најупотребувани методи денеска на спроведување на смртната казна се леталната (смртната) инјекција и електричната столица. Меѓутоа и покрај точно утврдените методи на спроведувањ на смртната казна, моментално во САД околу 3.000 затвореници се наоѓаат во така наречениот „смртен ред,, и го чекаат нивното извршување на смртната казна.

Во просек затворениците чекаат околу 20 години за спроведување на смртната казна. Она што е карактеристично е што последните 24 часа од животот на затвореникот се организирани во целост и точно се знае како затвореникот ќе го помине секој час. Следствено на тоа во 20:00 часот започнуваат подготовките. На затвореникот му се ставаат лисици и тој е детално претересен. Полицијците не проверуваат само дали тој има средства со кои што би можел да им наштети на другите, туку бараат и средства кои тој може да ги употреби за да си го одземе сопствениот живот. По ваквите претреси од „смртниот ред,, , затвореникот се пренесува до „смртната кука,, . Во 21:00 часот, по пристигнувањето во „смртната кука,, , затвореникот се остава да преспие, и тој е постојано мониториран од страна на припадници на полцијата, се додека не дојде часот на егзекуција. Во „смртната кука,, , затворениците имаат право на свои приватни ќелии кои содржат кревет, тоалет и простор за туширање. Ќелиите се наоѓаат блиску до ќелијата каде што се врши егзекуцијата. Во периодот кој им е оставен на затворениците да го имаат својот последен одмор, односно последно спиење, многу од нив не се во можност да го направат истото. Во 4:30 часот наутро стражарите ги будат затворениците се со цел да им се остави простор на затворениците да ги средат нивните последни правни работи како и да ја дадат последната борба против егзекуцијата. На затворениците им се

овозможуваат и телефонски повици. Во 08:00 часот наутро се забранува секаква посета на затвореникот со исклучок на стражарите. Исто така стражарите во овој период ги проверуваат средствата со кои ќе се спроведе егзекуцијата. Околу 10:30 на затворениците им се дава храна, додека пак во 15:00 часот затвореникот треба да се спреми за егзекуцијата. На затвореникот му се дава чиста униформа која мора да ја облече. Исто така секој затвореник треба да биде истуширан пред спроведување на егзекуцијата. Во 16:00 часот на затвореникот му се сервира последниот оброк, по негов избор но со буџетско ограничување од 15 Американски Долари. Во 17 часот сведоците на егзекуцијата пристигнуваат. Истите можат да бидат членови на семејството на осуденикот, новинари, или тотални странци. Тие се сместуваат во одајата за сведоци. Од 18:00 до 20:00 часот се врши последната прошетка каде што затвореникот треба да прошета од неговата ќелија до одајата каде што се врши егзекуцијата. Петнаесет минути пред егзекуцијата, смртната инјекција се подготвува од страна на посебен егзекуционер- човек кој ја спроведува егзекуцијата. Минути пред егзекуцијата на осуденикот му се дава можност за последните зборови, и потоа егзекуцијата се спроведува¹⁵⁵

3.5. Држави во САД кои го регулираат постоењето на смртната казна во нивниот правен систем

Држави кои што сеуште ја имаат смртната казна во нивниот правен систем во САД се¹⁵⁶ :

Алабама	Индиана	Невада	Тенеси
Аризона	Канзас	Северна Каролина	Тексас
Арканзас	Кентаки	Охајо	Јута
Калифорнија	Луизијана	Оклахома	Вирџинија
Колорадо	Мисисипи	Орегон	Вајоминг
Флорида	Мисури	Пенсилванија	

¹⁵⁵ Jane Lavender, Countdown to an execution - final 24 hours of death row inmates revealed, Mirror, 2019 <https://www.mirror.co.uk/news/us-news/countdown-execution-final-24-hours-18832619>

¹⁵⁶ Death Penalty Information Center, State by State, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state>

Ѓорџија	Монтана	Јужна Каролина	
Ајдахо	Небраска	Јужна Дакота	

Според Информацискиот Центар за смртна казна држави на САД кои што ја напуштиле смртната казна од нивниот правен систем се¹⁵⁷:

Аласка-1957 г.	Мејн 1887 г.	Њу Џерси 2007 г.	Вашингтон 2018 г.
Конектикат 2010 г.	Мариленд 2013 г.	Њу Мексико 2009 г.	Западна Вирџинија 1965 г.
Делавер 2016 г.	Масечусетс 1984 г.	Њу Јорк 2007 г.	Висконсин 1853 г.
Хаваи 1957 г.	Мичиген 1847 г.	Северна Дакота 1973 г.	
Илиноис 2011 г.	Минесота 1911 г.	Род Ајланд 1984 г.	
Ајова 1965 г.	Њу Хемпшир 2019 г.	Вермонт 1972 г.	

Како држави на САД кои имаат ставено мораториум од Гувернерот се јавуваат¹⁵⁸: Колорадо, Калифорнија, Орегон и Пенсилванија.

3.6. Статистики на смртната казна во САД

Смртната казна останува тема која што е постојано актуелна. Дали државата има право да одземе човечки живот е прашање што опфаќа морални, психолошки, политички и економски грижи. Информацискиот Центар за Смртна Казна во САД се занимава со проучување на смртната казна и во последните неколку години дава редовни извештаи за напредокот, еволвирањето и бројката на осуденици на смртната казна Меѓу другото, ваквиот Центар врши и останати детални истражувања за смртната казна и расата, смртната казна и полот, смртната казна и возраста. Во текот на следното излагање се разгледуваат статистиките за смртната казна во САД кои ги

¹⁵⁷ Death Penalty Information Center, State by State, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state>

¹⁵⁸ Death Penalty Information Center, State by State, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state>

обезбедува гореименуваниот центар и тоа за периодот од 1970 години до ден денеска¹⁵⁹.

- Во просек од 1976 година до 2017 година се извршени 34 егзекуции годишно по пат на смртна казна.
- Бројката на егзекуции од 1976 година до 2019 година е вкупно 1499 егзекуции.
- 1999 година е годината која содржи најголем број на егзекуции по пат на смртна казна а тоа се 98
- Од вкупно 1499 егзекуции по пат на смртна казна во периодот од 1976 до 2019 година, 836 егзекуции се спроведени на луѓето припадници на белата раса, 512 егзекуции на обоените луѓе, 127 егзекуции на латино американците и 24 егзекуции на припадници на другите раси
- Во поглед на жртвите на убиствата извршени од осудениците припадници на смртната казна околу 50% биле припадници на белата раса.
- Од 1973, повеќе од 160 луѓе се ослободени од смртна казна поради откривање на докази за нивната невиност,
- Во периодот од 1973 до 1999 , во просек 3 луѓе годишно биле помилувани од смртна казна. Во периодот на 2000-2011 таквата бројка се зголемува на 5 луѓе во просек на година
- Заклучно со истражувања направени до Октомври 2018 година вкупно 2,721 луѓе се осудени на смртна казна и го чекаат нејзиното спроведување
- Од 1976 година се до 2005 година кога Врховниот Суд на САД ја укинува смртната казна за малолетници, вкупно 22 малолетници се егзекутирани по пат на смртна казна
- Од 1976 до 2017 година вкупно 16 жени се егзекутирани по пат на смртна казна
- Заклучно со истражувањата направени до 1 Април 2017 година од вкупниот број на осуденици на смртна казна кои го чекаат спроведувањето на истата, само 2% се жени, односно 53 од вкупната бројка.
- Од 1976 година до ден денес според методите кои се користат за спроведување на смртната казна на федерално ниво, тројца се егзекутирани по пат на јавна стрелба, тројца по пат на бесење, единаесет по пат на гасна комора, 160 лица се егзекутирани со употреба на електрична столица а дури 1322 лица се егзекутирани со употребна на смртна инјекција.

¹⁵⁹ Death Penalty Information Center, <https://deathpenaltyinfo.org/documents/FactSheet.pdf>

- Триесет и Две држави плус Владата на САД ја применуваат смртната инјекција како метод на спроведување на смртна казна. Некои држави имаат и други методи како алтернатива.
- Њу Мексико не спроведе ретроактивно дејство при напуштањето на смртната казна, така што остави двајца затвореници на „смртен ред,, .
- Во поглед на финансиските факти, во случаите на смртната казна во Оклахома, заклучено е трошоците за спроведување на смртната казна се 3.2 пати поголеми од колку спроведувањето на затворските казни. Слични статистики важат и во другите држави а финансиите се однесуваат пред се на ангажирањето на адвокати, спроведувањето на судењето, постапите по жалби и слично.
- Според истражување направено во 2010 година, со цел да се испита јавното мислење, дури 61% од популацијата во САД се изјасниле дека се за алтернативна санкција наместо смртната казна.

3.7. Смртната на федерално/државно ниво во САД

Кога станува збор за смртната казна во правните системи на државата, федералната влада исто така пропишала смртна казна за некои државни повреди како: Убивање на човек од власта, киднапирање кое завршува со убиство на владин член, криумчарење со големо количество на дрога и напад на нацијата односно предизвикување на војна¹⁶⁰.

Во 1994 година, претседателот на САД , Бил Клинтон го проширил опсегот на смртната казна. Па така смртната казна е пропишана за 60 кривични дела од кои три не се однесуваат на извршено убиство. Такви се: Шверцување на огромни количини на дрога, шпионирање на државната власт и рушење на Уставниот поредок односно предизвикување на војна и напад над нацијата¹⁶¹. Денеска Државниот Закон на САД предвидува под наслов 18 капитални казнени дела, гонети на федерално ниво. Во нив покрај убиството на важни луѓе како членови на Конгресот или Врховниот Суд влегуваат и некои меѓународни казнени дела како геноцидот.

¹⁶⁰ FindLaw, 2017, Thomson Reuters, Capital Punishment at the Federal Level, <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/capital-punishment-at-the-federal-level.html>

¹⁶¹ Alexander Nguyen, 19.12.2001, Bill Clinton's Death Penalty Waffle, The American Prospect, <http://prospect.org/article/bill-clintons-death-penalty-waffle>

На 11 Јуни, 2001 година, Тимоти Меквај е првиот затвореник кој на 38 години бил погубен со отровна инјекција како прекршител на новите федерални казнени дела, кои се казнуваат со смртна казна. Тимоти бил осуден за бомбашки напад над федерална/државна зграда во градот Оклахома¹⁶².

Во федералниот систем, надлежноста да бара смртна казна на федерално ниво паѓа на Генералниот Правобранител на Соединетите Американски Држави. Ваквата функција се разликува од функцијата на локалните обвинители во државите на САД, бидејќи постојат држави во САД каде што Државниот Правобранител нема никаква улога во гонењето за смртната казна. Товарот паѓа на обвинителите¹⁶³.

Одлуката за смртна казна ја носи поротата во еден судски процес, и таквата одлука мора да биде консензуална.

Неодамнешни смртни казни на федерално ниво се смртната казна изречена врз Џокхар Тсарнаев во 2015 година за неговата улога во Бомбирањето на Бостонскиот Маратон. Понатаму егзекуцијата на супренацистот Дилан Руф во 2017 година, кој е одговорен за престрелката во Црквата Чарлстон во која биле убиени 9 луѓе. Од 28 Септември 2018 година, 62 осуденици се наоѓаат на „смртен ред“, чекајќи ја смртната казна. Повеќето од нив се наоѓаат на смртен рен во Федералниот Корегивен Комплекс во Тере Хојте, Индиана¹⁶⁴. Единствената жена која што се наоѓа на „смртен ред“, е Лиса М. Монтомери кога се наоѓа во Федералниот Медицински Центар, Карсвел која е осудена за убиство на бремена жена во осмиот месец и притоа монструозно сечејќи и ја утробата за да го отстрани бебето од утробата¹⁶⁵.

На 25 Јули, 2019 година, генералниот правобранител Вилијам Бар изјавил дека федералната влада ќе продолжи со употребата на смртна казна за казнени дела сторени на федерално ниво. Моментално 5 осуденици на смртна казна кои моментално се

¹⁶² Biography.com Editors, Timothy McVeigh Biography.com, <https://www.biography.com/people/timothy-mcveigh-507562>

¹⁶³ "U.S. Attorneys' Manual » Title 9: Criminal - 9-10.000 - Capital Crimes". [justice.gov](https://www.justice.gov).

¹⁶⁴ Death Penalty Information Center, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/federal-death-penalty/list-of-federal-death-row-prisoners#list>

¹⁶⁵ Lisa M Montgomery" (inmate entry), in the "Find an Inmate" inmate locator database, Federal Bureau of Prisons; <https://www.bop.gov/inmateloc/>

наоѓаат на „смртен ред,, имаат закажано егзекуција во Декември 2019 година и Јануари 2020 година¹⁶⁶.

3.8. Смртната казна во Тексас

Тексас е земјата која се наоѓа на првото место по бројот на егзекуции базирани врз смртна казна. Една од државите во Тексас, државата Харис брои над 280 егзекуции по пат на смртна казна од 1982 година па се до денес. Гувернерот на Тексас нема право на вето врз извршувањето на некоја смртна казна. Пред да се донесе измената во 2005 година, малолетници да не бидат осудени на смртна казна, во Тексас се егзекуирани 13 малолетници, додека пак од 2005 година на 29 малолетници на кои им било досудено смртна казна, казната им се преиначила и тие се осудени на доживотна робија. И покрај тоа што Врховниот Суд на САД има донесено одлука за не казнување со смртна казна лица кои што имаат ментално нарушување, Тексас сепак не ја применува оваа одлука во својот легислативен систем. Тексас е и првата држава која што го воведува спроведувањето на смртна казна со инјектирање на отровна инекција¹⁶⁷.

3.8.1. Примери за впечатливи случаи на смртни казна во Тексас

- Случајот на Камерон Тод Вилингхам. Камерон бил осуден на смртна казна и егзекуиран во 2004 година, поради подметнување на пожар со помош на арсен на неговата кука во 1991, во која загинуваат неговите три ќерки. Денешните експерти за арсен, кои се познати хемичари тврдат дека можеби се работеле за случајно предизвикување на пожар при што може да се докаже дека Камерон бил невин, но веќе е предоцна¹⁶⁸.
- Случајот на Гери Грахам. Гери Грахам во јуни 2000 година бил егзекутиран и покрај неговите тврдења дека тој е невин. Грахам бил обвинет за кражба на супермаркет и убиство на лице надвор од супермаркетот кога тој имал 17 години. Тој бил осуден за виновен врз основа на сведочењето на само еден сведок кој го видел лицето на Грахам на 30-40 милји далечина што не може да се смета за

¹⁶⁶ "U.S. Attorneys' Manual » Title 9: Criminal - 9-10.000 - Capital Crimes". [justice.gov](https://www.justice.gov).

¹⁶⁷ Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/texas-1>

¹⁶⁸ David Grann, Trial by fire, Did, texas execute an innocent man?, 07.10.2009, The New Yorker, <https://www.newyorker.com/magazine/2009/09/07/trial-by-fire>

веродостојно. Двајца други сведоци кои во исто време купувале производи од маркетот, тврделе дека го виделе убиецот и дека тој со сигурност не бил Грахам, но еден од нив не бил ни викнат на сведочење. Тројца судии-поротници денеска изјавуваат дека би ја смениле нивната одлука поради недостаток на докази, но веќе било доцна ¹⁶⁹.

- Случајот на Францес Њутон. Францес била егзекутирана на 14 Септември 2005 година. Таа била обвинета за убиство на нејзиниот сопруг и двете деца во 1988 година. По нејзината егзекутација, надлежните органи докажале дека Францис била невина ¹⁷⁰.
- Случајот на Карлос де Луна. Карлос де Луна бил осуден и егзекуиран на смртна казна поради убиство на жена со фатално прободување со нож. Подоцна биле откриени нови докази од страна на репортерите Морис Посли и Стив Милс кои откриваат дека вистинскиот убиец бил Карлос Хернандез кој имал полициско досие и го признал убиството за кое бил осуден Карлос де Луна ¹⁷¹.
- Случајот на Клауд Џонс. Клауд Џонс бил егзекутиран во 2000 година за убиство на сопственикот на една продавница за алкохол, Ален Хилзигер во Сан Хасинто Округ во 1989 година. На 14 Ноември 1989 година, Џонс и уште еден човек биле видени како застануваат покрај продавница за алкохол во Поинт Блек, Тексас. Едниот од нив останал во автомобилот додека пак другиот е виден како влегува внатре и го застрелува сопственикот. Сведоците стоеле наспроти патот и не можеле точно да видат кој е убиецот, но Џонс, заедно со уште други двајца Кери Диксон и Тимоти Џордан, биле поврзани со убиството. И покрај тоа што Џонс тврдел дека тој никогаш не влегол во продавницата, Диксон и Џордан сведочеле дека Џонс бил убиецот и на тој начин двајцата биле поштедени од смртна казна. Одлучувачкиот фактор и единствениот прифатлив доказ во обвинувањето на Џонс е влакно најдено на местото на злосторството. Форезеничарски експерт сведочел дека влакното е

¹⁶⁹ Capital Punishment in Context, The case of Gary Graham, <https://capitalpunishmentincontext.org/cases/graham>

¹⁷⁰ Juan Ignacio Blanco, Murderopedia, Francis Elaine Newton, <http://murderpedia.org/female.N/n/newton-frances.htm>

¹⁷¹ Ed Pilkington, The wrong Carlos, How Texas sent innocent man to death, 15.05.2012, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2012/may/15/carlos-texas-innocent-man-death>

влакно од коса која припаѓа на Џонс, и поради тоа Џонс бил осуден на смртна казна. Форензичарската технологија не била толку развиена за време на судењата во 1990 и не била во можност да изврши ДНК совпаѓање со влакното и ДНКта на Џонс. Следсвено на тоа, пред 2000 година, кога е и извршена егзекуцијата на Џонс, Адвокатите на Џонс поднеле петиција за одложување на егзекуцијата до дистриктен Суд и Судот во Тексас за казнени жалби, и барале да ДНК анализата биде извршена со методите кои се посовремени и можни денеска, но сите Судови и тогашниот Гувернер на Тексас, Џорџ В. Буш ја одбиле вакта петиција и Џонс бил егзекутиран. Во обид да докажат дека Тексас има егзекутирано невин човек, Проектот за Невини и Тексас Обсервер поднеле тужба во 2007 година за да се направи правилна ДНК споредба меѓу влакното од коса и Џонс. Притоа е докажано дека влакното е од сопственикот на продавницата, а не од Џонс и следствено на тоа станува збор за случај на егзекуција на невино лице.

Глава Четврта

4. СМРТНА КАЗНА ВО ЕВРОПА

Смртната санкција на тло на Европа е целосно напуштена во сите Европски Држави со исклучок Белорусија и Русија, кои подоцна воспоставија мораториум на извршување на смртната санкција и ја немаат извршено од 1999 година. Целосното напуштање на смртната казна се јавува како резултат на декларациите за човекови права и Европската Унија. Први држави во Европска Унија кои ја имаат напуштено смртната казна се Сан Марино, Португалија и Холандија. Сите останати Европски Држави ја имаат напуштено смртната казна со исклучок на Белорусија која што се уште ја применува. Во 2012 година, Латвија постана прва држава членка на Европската Унија која што ја напушти смртната казна за време на траење на војна¹⁷².

Заклучно со 2019 година, сите земји кои се наоѓаат на Европско тло ја имаат напуштено смртната казна со исклучок на Белорусија. Сите Европски држави ја имаат напуштено смртната казна како цивилни, така и за воени дела. Во Русија смртната казна е под мораториум односно неопределена забрана и истата не била употребена од 1999 година, а последно е забележана нејзината употреба пред 1996 година.¹⁷³

Последната смртна казна, односно егзекуција е забележана во Белорусија во 2018 година. Додека пак во друга Европска земја е забележана во Украина во 1997 година.

Европската Унија со цел да ја оствари нејзината важна задача- остварување и бранење на човековите права се бори за употреба на смртната казна на светско ниво. Сите земји членки на Европската Унија ја имаат напуштено смртната казна и ја имаат потпишано Европската Конвенција за Човекови Права. Европската Унија се бори за напуштање на смртната казна односно против смртната казна на неколку начини¹⁷⁴:

¹⁷² Aurelie Placais, Ratification of abolition treaties gathers pace in 2012, Март, 2012 година, <http://www.worldcoalition.org/International-law-abolition-protocols-ratified-last-month.html>

¹⁷³ Cornell Law School, The Death Penalty in Russian Federation, <https://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=russian+federation>

¹⁷⁴ European Parliament, Death penalty: key facts about the situation in Europe and the rest of the world, 2019, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/world/20190212STO25910/death-penalty-in-europe-and-the-rest-of-the-world-key-facts>

- Ја забранува трговијата на добра кои можат да бидат употребени како средства за вршење на тортура
- Користи политики за трговија кои што ги охрабруваат и се во согласност со човековите права
- Го подржува граѓанското општество и граѓанските невладини организации во држави кои што имаат смртна казна чија цел е да поткренат внимание и да ги мониторираат случаите на смртната казна
- Како перманентен обсервер во Организацијата на Обединети Нации, таа претставува вокален подржувач на било какви мерки кои ќе помогнат да се стави стоп на смртната казна.

Како дополнување на ваквите мерки, Европскиот Парламент како законодавно тело на Европската Унија постојано усвојува резолуции и е организатор на различни дебати за осудување на акциите на државите во светот кои сеуште ја применуваат смртната казна како дел од нивните казнено-правни системи . Во 2015 година Европскиот Парламент усвои резолуција против смртната казна и нејзино користење за опресија односно поттиснување на спротивни гледишта на ниво на верско убедување, хомосексуалноста или прељубата.

4.1.Историја на смртна казна во Европа

Аболицијата е вообичаена во европската историја, но била вистински тренд од крајот на Втората светска војна кога човековите права станале посебен приоритет. Кралството Италија ја укинало смртната казна за цивилите со усвојувањето на Кривичниот законик Занардели од 1889 година, но фашистите го вовеле повторно со Кривичниот законик од 1930 година.

Европската конвенција за човекови права била усвоена во 1950 година, но на некои земји им биле потребни многу години за да ја ратификуваат. Обединетото Кралство ја задржало смртната казна за високо предавство до 1998 година, сепак ова било заменето со апсолутна забрана за смртната казна во 1976 година. Вилијам Јојс бил последната личност кој бил убиен за велепредавство во Велика Британија, на 3 јануари 1946 година во затворот Вандсворт.

Европската Унија одамна се спротивставувала на смртната казна, поддржувајќи ја Европската конвенција, а нејзината Повелба за основни права од 2000 година вклучува апсолутна забрана за смртната казна во сите околности. Повелбата е правно обврзувачка со Договорот од Лисабон, бидејќи била целосно ратификувана и стапила на сила на 1 декември 2009 година¹⁷⁵. Договорот исто така има одредба ЕУ да влезе во Советот на Европа и да се приклучи кон Европската конвенција за човекови права. ЕУ е активен промотор на аболицијата ширум светот и промовирала мораториум на Обединетите нации за смртна казна; сепак, некои земји-членки на ЕУ, како Полска, се спротивставиле на ваквите потези. Единствената земја членка која извршила егзекуции во Европа, како членка на ЕУ или ЕЕЗ е Франција, со стрелање во 1963 година, а последен пат со обезглавување во 1977 година. Смртната казна била укината во Франција во 1981 година. Сите други држави ефикасно ја укинале Капиталската казна пред влезот во ЕУ, барем во нивната метрополитенска европска територија. Две казни со бесење биле извршени подоцна во 1977 година во Бермуда, Специјална територија на ЕУ како Обединета територија на Велика Британија, (откако Велика Британија се приклучила на ЕК во 1973 година). Подоцна поради датумите за аболиција во земјите кои се приклучиле подоцна во ЕУ, се случиле егзекуции на места кои сега се дел од ЕУ, а најнов пример е Латвија која застрелала затвореник во 1996 година.

Европската унија остро се спротивставува на смртната казна во сите околности, а борбата против истата е најважен приоритет на нејзината надворешна политика за човекови права. Додека повеќето земји во светот ја укинаа смртната казна, смртните казни продолжуваат да бидат изречени и спроведени во голем број на земји. Унијата ја користи својата дипломатска и политичка тежина за да ги охрабрат овие земји да влезат во редот на аболиционистите, или во најмала рака да ги почитуваат меѓународните минимални стандарди. ЕУ финансира кампањи за да ја зголеми свеста за потребата од ставање крај на смртната казна. казнува и ја ограничува трговијата со супстанции што можат да се користат за егзекуции. Европскиот парламент остро се спротивставува на смртната казна, став што постојано го искажува на разни резолуции, на пример во својата резолуција од декември 2018 година за годишниот извештај на ЕУ за човекови права и демократија во светот во 2017 година.

¹⁷⁵ BBC News, Q&A: The Lisbon Treat, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6901353.stm>

4.2. Остатоци на смртната казна во Европа-Белорусија

Смртната казна е сеуште присутна во Белорусија. Во 2018 година спроведени се четири егзекуции. Оваа казна е присутна во оваа држава уште од прогласувањето на независност од Советскиот Сојуз во 1991 година. Сегашниот национален Устав ја пропишува оваа казна за „тешки злосторства“. Подоцнежните закони ги разјасниле специфичните кривични дела за кои може да се користи смртна казна. Смртната казна може да се изрече за кривични дела што се случуваат против државата или против поединци. Неколку ненасилни казнени дела можат да бидат казнети со смрт. Од 2019 година, Белорусија е единствената земја во Европа која продолжува да ја спроведува смртната казна.

По референдумот за ова прашање, белоруската влада презела чекори за промена на начинот на казнување со смртна казна¹⁷⁶. Меѓународните организации, како што се Обединетите нации, ги критикуваа методите што ги користи Белорусија при извршување на смртната казна. Следствено на тоа примената на смртната казна е еден фактор кој што е и најзначаен а е фактор што ја држи земјата надвор од Советот на Европа.

Член 24 од Уставот на Белорусија вели дека:

До нејзиното укинување, смртната казна може да се примени во согласност со законот, како исклучителна казна за особено тешки кривични дела и само во согласност со пресудата на судскиот суд¹⁷⁷.

Според Кривичниот законик на Република Белорусија, смртна казна може да се добие за следниве дела¹⁷⁸:

- Почнување или водење војна (член 122, Дел 2)
- Убиство на претставник на странска држава или меѓународна организација со цел да се предизвикаат меѓународни компликации или војна (член 124, Дел 2)
- Меѓународен тероризам (член 126)

¹⁷⁶ Embassy of Belarus in the United Kingdom Capital Punishment in Belarus and Changes of Belarus Criminal Legislation related thereto, <http://www.belembassy.org/uk/capital.html>

¹⁷⁷ Устав на Република Белорусија, http://president.gov.by/en/constitution_en/

¹⁷⁸ Penal Code of Belarus, <https://www.osce.org/odihr/106321?download=true>

- Геноцид (член 127)
- Злосторства против човештвото (член 128)
- Примена на оружје за масовно уништување според меѓународните договори на Република Белорусија (член 134)
- Прекршување на воените закони и употреба (член 135, дел 3)
- Убиство извршено во отежнувачки околности (член 139, дел 2)
- Тероризам (член 289, дел 3)
- Предавство поврзано со убиство (член 356, дел 2)
- Заговор за заземање на државната власт (член 357, дел 3)
- Терористички акти (член 359)
- Саботажа (член 360, Дел 2)
- Убиство на полициски службеник (член 362) [6]

Повеќето од осудените на смртната казна биле за убиство извршено во отежнувачки околности. Судските постапки што вклучуваат големи случаи морале да вклучуваат „колегиумско разгледување“, составено од еден судија и двајца оценувачи на народот. Народните оценувачи се избрани од популацијата, слична на порота¹⁷⁹.

Со текот на годините, се намалил бројот на кривични дела кои имаат право на смртна казна и видот на осудените лица кои имаат право на тоа. Во 1993 година четири економски злосторства што може да резултираат со смртни казни за време на советската ера биле отстранети од списокот на капитални престапи со гласање на парламентот и заменети со затворски казни без условна казна¹⁸⁰. Иако вкупниот број категории на кривични дела квалификувани за смртна казна се намалил за тоа време, претседателската уредба бр. 21, издадена на 21 октомври 1997 година, додаде „тероризам“ на списокот на капитални престапи. Кога бил ажуриран Кривичниот законик во 1999 година, бројот на капитални престапи бил дополнително намален. На ова намалување му помогнало воведувањето на доживотен затвор во декември 1997 година¹⁸¹.

¹⁷⁹ Constitutional Court of the Republic of Belarus, "DECISION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF BELARUS OF 17.04.2001 No. D-114/2001, <https://web.archive.org/web/20071006165746/http://ncpi.gov.by/constsud/eng/d114.htm>

¹⁸⁰ Amnesty International. Belarus and Uzbekistan: the last executioners, 2005, <https://web.archive.org/web/20050525235703/http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR040092004?open&of=ENG-BLR>

¹⁸¹ Penal Code of Belarus, <https://www.osce.org/odihr/106321?download=true>

Од 1 март 1994 година, жените не биле осудувани на смртна казна, а лицата под 18-годишна возраст во моментот на кривичното дело или над 65 години во моментот на казната се ослободени од смртна казна од јануари 2001 година. Оние кои биле психички болни можеле да ги намалат шансите да бидат осудени на смртна казна¹⁸². Според член 84 од Уставот, претседателот „може да им даде помилување на осудените граѓани“¹⁸³.

Во 2000 година парламентарното собрание на Советот на Европа ги осудило „во најсилни можни термини егзекуциите во Белорусија и го осудува фактот дека Белорусија во моментот е единствената земја во Европа каде се спроведува смртна казна и, згора на тоа, редовно и широко се спроведува“.

Белорусија е единствената европска земја што изврши егзекуции во 21 век. Членовите на Европскиот совет во 2001 година предложија Белорусија да ја укине смртната казна пред да може да аплицира за членство во Советот. Белорусија (како Белоруска ССР) го потпиша Меѓународниот пакт за граѓански и политички права во 1973 година. Сепак, оваа конвенција не ја укинува смртната казна, но наметнува одредени услови за нејзино спроведување и употреба.

¹⁸² Penal Code of Belarus, <https://www.osce.org/odihr/106321?download=true>

¹⁸³ Устав на Република Белорусија, http://president.gov.by/en/constitution_en/

Глава Петта

5. СМРТНАТА КАЗНА И РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Смртната казна не постои во правниот систем на Република Македонија. Таа е строго забранета со Уставот на Република Македонија и се смета како директно косење на правото на живот на луѓето. Меѓутоа смртната казна некогаш била присутна и во правниот систем на Република Македонија. Тоа е периодот кога Македонија е дел од Социјалистичката Федеративна Република Југославија. СФРЈ ја признавала и истовремено ја уредувала смртната казна.

Во Кривичниот Закон на СФРЈ се уредува смртната казна¹⁸⁴. Истиот пропишува дека Смртна казна не може да се пропише како единствена главна казна за определено кривично дело и смртната казна може да се изрече само за најтешки случаи на тешки кривични дела за кои е пропишана со закон. Смртна казна не може да му се изрече на лице што во време на извршувањето на кривичното дело не наполнило осумнаесет години, ниту на бремена жена. На полнолетно лице што во време на извршувањето на кривично дело не наполнило дваесет и една година смртна казна може да му се изрече, само за кривични дела против основите на социјалистичкото самоуправно општествено уредување и безбедноста на СФРЈ, за кривични дела против човечноста и меѓународното право и за кривични дела против вооружените сили на СФРЈ.

Методот со кој се предвидувало остварувањето на смртната казна во СФРЈ било стрелање меѓутоа со исклучување на јавноста¹⁸⁵. Со распадот на СФРЈ и прогласувањето на независност на Република Македонија во 1991 година, Република Македонија ја брише смртната казна од нејзиниот кривично правен систем. Сепак во Република Македонија е забележан случај на смртна казна, кога Република Македонија сеуште била дел од СФРЈ.

¹⁸⁴ Кривичен Закон на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, 28.10.1976 година, член 34, член 35.

¹⁸⁵ Кривичен Закон на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, 28.10.1976 година, член 37

5.1. Прв Државјанин на Република Северна Македонија осуден на смртна казна

На 3 Февруари 1987 година, во Окружниот суд во Скопје била изречена најтешката казна, смртната казна. Маље Зафири, Македонски Државјанин бил осуден на смртна казна по претходно силување и убивање на неговата малолетна ќерка. Со цел да го прикрие силувањето на неговата малолетна ќерка Маље Зафири (48) кој бил жител на селото Зајас, ја задавил со што ја умрвил сопствената ќерка а подоцна и ја запалил. Телото било откриено од случаен минувач, а по главниот претрес и доказите изложени во него како и медицинското вештачење вината на Маље Зафири била утврдена¹⁸⁶.

¹⁸⁶ Весна М. Божинковска, Педофил стрелан во Скопје во 1987 година, 19.05.2013 година, дневен весник Вечер, <http://vecer.mk/makedonija/pedofil-strelan-vo-skopje-vo-1987-godina>

ЗАКЛУЧОК

Смртната казна датира векови наназад, дури и пред нашата ера. Таа претставува средство со кое на најгруб начин се казнуваат сторителите на кривични дела. Но во исто време смртната казна претставува и прекршување на правото на живот дефинирано во Уставите на сите демократски земји, како и во меѓународните декларации и конвенции, како на пример Универзалната Декларација за Човекови Права и Европската Конвенција за Човекови Права. Поради тоа постои вечната дебата, дали да се применува смртната казна или не. Дури и студентите заедно со професорите кои се истакнати правници, историчари, како и новинари кои се занимаваат со оваа тематика, психолози и социолози дебатираат за постоењето на смртната казна на познатите и престижни Универзитети како Харвард, Оксфорд, Принстон итн. Постојат повеќе гледишта и аргументи кои можат да го оправдаат постоењето на смртната казна, како и докази за штетните аргументи од постоењето на истата.

Зошто треба да постои смртната казна?

Оправданоста во постоењето на смртната казна можеме да ја разгледаме од повеќе гледишта.

1. Оправдано е постоењето на смртната казна поради и самата суштина на нејзината бруталност. Таа е наменета за сторителите на тешките кривични дела кои најчесто се сведуваат на извршено убиство со умисла, па поради тоа треба на ист начин да му се врати на сторителот на таквото кривично дело.
2. Поради економичноста на смртната казна. Животот на затворениците во затворот и обезбедувањето на средствата за задоволување на нивните основи потреби како и здравствено лекување се на товар на државата. Доколку затвореникот е осуден на доживотна робија, тогаш државата е таа која треба да ги подмирува неговите трошоци, а доколку затвореникот е осуден на смртна казна тоа ќе и оди во економски прилог на државата.
3. Поради постоењето на можност затворениците да побегнат. Во историјата е проследен настан каде што 23 затвореници, осуденици за бомбашки настан во 2000 година се побегнати од затвор, што ги алармира сите држави да ги заштитат своите граѓани поради тоа што на слобода биле опасни терористи¹⁸⁷.

¹⁸⁷ Christine Hauser, Mastermind of U.S.S Cole Attack escapes Jail, 05.02.2006, NY Times, <http://www.nytimes.com/2006/02/05/international/middleeast/mastermind-of-uss-cole-attack-escapes-jail.html>

Зошто не треба да постои смртната казна?

Оправданоста за непостоењето на смртната казна исто така можеме да ја разгледаме од повеќе гледишта.

1. Се смета дека доколку на затвореникот му е досудена доживотна робија наместо смртна казна, затвореникот ќе го има целиот свој живот да живее со грижа на совест, преиспитувајќи ги своите постапки и размислувајќи за нив. На ваков начин тој би бил казнет повеќе отколку со смртна казна бидејќи на тој начин би го изгубил психичкото мачење.
2. Доколку не се спроведува смртна казна, а затвореникот е осуден на казна затвор тогаш неговото грешно поведение ќе влијае воспитно за останатите граѓани. Докажано е дека оние кои се осудени на смртна казна никогаш не стануваат популарни и остануваат и тие и нивните дела заборавени во историјата при што не може да се влијае воспитно на самите граѓани да не ги повторуваат кривичните дела и да им се зголеми правната и општествена свест.
3. Затворениците кои се осудени на казна затвор, а не на смртна казна не претставуваат економски трошок на државата поради тоа што во затворите постојат работни места, каде што сите работоспособни затвореници склучуваат работен однос за што добиваат соодветен паричен надоместок.
4. Луѓето кои ја спроведуваат смртната казна како инјектирањето на инекција, вклучувањето на електричната столица, исто така на некој начин извршуваат убиство. Што е со нивната постапка и нивната совест? Дали и тие треба да бидат казнети? Поради тоа спроведувањето на смртната казна претставува круг кој не може да се заврши на спроведување на кривично дело, убиство.

Мојот став е негативен, односно јас не се согласувам со постоењето на смртната казна, поради погоре наведените аргументи. Поради тоа сметам дека решението и главната одлука е да се укине смртната казна и САД да почнат да го следат примерот на Континенталното право.

Библиографија:

- Акад. Проф. Д-р Владо Камбовски, Казнено право Општ Дел, Четврто Дополнително и изменото издание, Скопје 2011 год
- Весна М. Божинковска, Педофил стрелан во Скопје во 1987 година, 19.05.2013 година, дневен весник Вечер, <http://vecer.mk/makedonija/pedofil-strelan-vo-skopje-vo-1987-godina>
- Ѓорѓи Марјановиќ и Методија Каневчев, Македонско Кривично Право, општ дел, седмо, изменето и дополнето издание, Просветно Дело АД Скопје, 2010 година
- Европска Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи, 1950 година
- Звономир Јанкуловски и Гордан Калајчиев, Водич низ човековите права, Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје, 1999 година
- Кривичен Законик, Службен Весник Република Северна Македонија, бр. 08-2803/1 23 јули 1996 година Скопје
- Кривичен Закон на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, 28.10.1976 година,
- Меѓународен Пакт за Граѓански и Политички Права, 23 март, 1976 година
- Наташа Пеливанова, Основи на правото и уставното право, Факултет за безбедност- Скопје, 2016 година
- Протокол број 8 кон Конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи во врска со укинувањето на смртната казна, Стразбур, 28 април, 1983 година.
- Случај на Меккан и другите наспроти Обединето Кралство, Апликација број 18984/91, 27 септември, 1995 година, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57943%22%5D%7D>
- Универзална Декларација за Правата на Човекот, Генерално Собрание на Обединети Нации, декември, 1948 година
- Устав на Соединетите Американски Држави, <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution>
- Устав на Република Белорусија, http://president.gov.by/en/constitution_en/
- Устав на Република Северна Македонија, Собрание на Република Македонија 17 ноември, Скопје, 1991 година
- Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty/>
- Amnesty International, DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS REPORT 2015, 6 Април, 2016 година, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF>
- Amnesty International, DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS REPORT 2015, 6 Април, 2016 година, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF>
- Associated Press. News 24. Burkina Faso abolishes death penalty in new penal code 1 June 2018, <https://www.news24.com/Africa/News/burkina-faso-abolishes-death-penalty-in-new-penal-code-20180601>
- Amnesty International. Belarus and Uzbekistan: the last executioners, 2005, <https://web.archive.org/web/20050525235703/http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR040092004?open&of=ENG-BLR>
- Amnesty International, EXECUTIONS OF JUVENILES SINCE 1990, <https://web.archive.org/web/20121204044639/http://www.amnesty.org/en/death-penalty/executions-of-child-offenders-since-1990>
- Amnesty International STOP CHILD EXECUTIONS! ENDING THE DEATH PENALTY FOR CHILD OFFENDER 2004, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/015/2004/en/>
- American Bar Association (ABA) "Policy History: Death Penalty Moratorium Implementation Project," American Bar Association website
- Aunders, J. J. The History of the Mongol Conquests. University of Pennsylvania Press, 2001
- Alexander Nguyen, 19.12.2001, Bill Clinton's Death Penalty Waffle, The American Prospect, Aurelie Placais, Ratification of abolition treaties gathers pace in 2012, Март, 2012 година, <http://www.worldcoalition.org/International-law-abolition-protocols-ratified-last-month.html>

- A&E Television Networks, 2017, <http://www.history.com/this-day-in-history/first-execution-by-electric-chair>
- Biography.com Editors,Aileen Wuornos Biography, April 2, 2014 , <https://www.biography.com/crime-figure/aileen-wuornos>
- Biography.com Editors, Timothy McVeigh Biography.com, <https://www.biography.com/people/timothy-mcveigh-507562>
- British Broadcasting Corporation (BBC) "1951: Rosenbergs Guilty of Espionage," bbc.co.uk
- Brian Forst, PhD, MBA Errors of Justice: Nature, Sources, and Remedies, 2003
- Bloomberg "Death Penalty for Child Rape Barred by Top U.S. Court," bloomberg.com, 2008
- Bryan Vila, PhD Cynthia Morris Capital Punishment in the United States: A Documentary History, 1997
- Barry Latzer, Death Penalty Cases: Leading U.S. Supreme Court Cases on Capital Punishment, Elsevier, 2010
- British Broadcasting Corporation (BBC) "World: Americas Countdown to US execution," bbc.co.uk, 1999
- BBC News, Q&A: The Lisbon Treat, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6901353.stm>
- Capitalpunishmentorg, Lethal Injection, 2019 , <http://www.capitalpunishmentuk.org/injection.html>
- Carol Dwankowski , The Death Penalty - A Brief History, 2018, <https://ndla.no/subjects/subject:23/topic:1:184990/resource:1:103196>
- CNN (Cable News Network) "Kirk Bloodsworth, Twice Convicted of Rape and Murder, Exonerated by DNA Evidence," CNN.com, 2000
- CNN (Cable News Network) "Delaware Holds First Hanging Since 1946," CNN.com, 1996
- CNN (Cable News Network) "Death Penalty Use Declining Nationwide," cnn.com, 2009
- CNN "Killer Executed by Utah Firing Squad," CNN.com, ,2010
- CNN (Cable News Network) "Maryland Governor Signs Death Penalty Repeal," cnn.com, 2013
- CNN (Cable News Network) "Utah to Allow Firing Squads for Executions," cnn.com, 2015
- CBS News "Teresa Lewis Execution: Virginia Executes Woman Amid Outcry," cbsnews.com, 2010
- Capital Punishment in Context, The case of Gary Graham, <https://capitalpunishmentincontext.org/cases/graha>
- Cornell Law School, The Death Penalty in Russian Federation, <https://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=russian+federation>
- Capital Punishment in Context, The case of Gary Graham, <https://capitalpunishmentincontext.org/cases/graham>
- Constitutional Court of the Republic of Belarus, "DECISION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF BELARUS OF 17.04.2001 No. D-114/2001," <https://web.archive.org/web/20071006165746/http://ncpi.gov.by/constsud/eng/d114.htm>
- Carol Dwankowski , The Death Penalty - A Brief History, 2018, <https://ndla.no/subjects/subject:23/topic:1:184990/resource:1:103196>
- ConstitutionalRights Foundation, <http://www.crf-usa.org/images/pdf/HistoryoftheDeathPenaltyiAmerica.pdf>
- Christine Hauser, Mastermind of U.S.S Cole Attack escapes Jail, 05.02.2006, NY Times, <http://www.nytimes.com/2006/02/05/international/middleeast/mastermind-of-uss-cole-attack-escapes-jail.html>
- Death Penalty Information Center, Executions by state and year, <https://deathpenaltyinfo.org/executions/executions-overview/executions-by-state-and-year>
- DeathPenaltyInformationCenter, Early History od the death penalty, Washington <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/history-of-the-death-penalty/early-history-of-the-death-penalty>
- Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early Death Penalty Laws, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty>

- Death Penalty Information Center, State and Federal Info Michagan, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/michigan>
- Death Penalty Information Center, State and Federal Info Michagan, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/michigan>
- Death Penalty Information Center, State and Federal Info Florida, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state/florida>
- DeathPenaltyInformationCenter, Death Sentences in the United States Since 1977, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/sentencing-data/death-sentences-in-the-united-states-from-1977-by-state-and-by-year>
- DeathPenaltyInformationCenter, Death Sentences in the United States Since 1977, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/sentencing-data/death-sentences-in-the-united-states-from-1977-by-state-and-by-year>
- Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/pennsylvania-1>
- Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/michigan-0>
- Death Penalty Information Center, 2017 <https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty#earlymid>
- Death Penalty Information Center, State by State, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state>
- Death Penalty Information Center, State by State, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/state-by-state>
- Death Penalty Information Center, <https://deathpenaltyinfo.org/documents/FactSheet.pdf>
- British Medical Association Medicine Betrayed: The Participation of Doctors in Human Rights Abuses, 1992
- Death Penalty Information Center, International Polls and Studies, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/public-opinion-polls/international-polls-and-studies>
- DeathPenaltyInformationCenter, Description of inosence cases, <https://deathpenaltyinfo.org/policy-issues/innocence/description-of-innocence-cases>
- DeathPenaltyInformationCenter, Facts about the death penalty, <https://files.deathpenaltyinfo.org/legacy/documents/FactSheet.pdf>
- Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early Death Penalty Laws, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/part-i-history-death-penalty>
- Death Penalty Information Center, Introduction to the Death Penalty, Early History of the Death Penalty <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/history-of-the-death-penalty/early-history-of-the-death-penalty>
- Death Penalty Information Center, <https://deathpenaltyinfo.org/state-and-federal-info/federal-death-penalty/list-of-federal-death-row-prisoners#list>
- Death Penalty Information Center, 2017, <https://deathpenaltyinfo.org/texas-1>
- David Grann, Trial by fire, Did, texas execute an innocent man?, 07.10.2009, The New Yorker, <https://www.newyorker.com/magazine/2009/09/07/trial-by-fire>
- DATATREYA MANDAL, Poena Cullei: The Bizarre Ancient Roman Punishment Reserved For Parricide, 2017, <https://www.realmofhistory.com/2017/06/06/poena-cullei-roman-punishment-parricide/>
- Ed Pilkington, The wrong Carlos, How Teaxas sent innocent man to death, 15.05.2012, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2012/may/15/carlos-texas-innocent-man-death>
- European Parliament, Death penalty: key facts about the situation in Europe and the rest of the world, 2019, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/world/20190212STO25910/death-penalty-in-europe-and-the-rest-of-the-world-key-facts>
- FindLaw, 2017, Thomson Reuters, Capital Punishment at the Federal Level, <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/capital-punishment-at-the-federal-level.html>
- Frederick Drimmer Captured by the Indians - 15 Firsthand Accounts, 1750-1870", Dover Publications, Mineola, N.Y., 1985

- Gail A. Van Norman, MD, A Matter of Life and Death : What Every Anesthesiologist Should Know about the Medical, Legal, and Ethical Aspects of Declaring Brain Death, 1999 <https://anesthesiology.pubs.asahq.org/article.aspx?articleid=1946453>
- Geoffrey Abbott Execution, 2006
- Geoffrey Abbott , Execution: the guillotine, the Pendulum, the Thousand Cuts, the Spanish Donkey, and 66 Other Ways of Putting Someone to Death, 2006
- Gallup "U.S. Death Penalty Support Lowest in More Than 40 Years," gallup.com, 2013
- Human Rights Watch, Indonesia: First Execution in 4 Years a Major Setback, 21 Март, 2013 година, <https://www.hrw.org/news/2013/03/21/indonesia-first-execution-4-years-major-setback>
- Human rights, Council of Europe: a space without the death penalty, <https://web.archive.org/web/20140205224923/http://hub.coe.int/what-we-do/human-rights/death-penalty>
- Harry de Windt, A Ride to India across Persia and Baluchistan. 1901, http://explorion.net/ride-india-across-persia-and-baluchistan/chapter-vii-ispahan-shiraz?page=3&quicktabs_3=1
- Harry Henderson Capital Punishment, Revised Edition, 2000
- Hugo Adam Bedau, The Death Penalty in America , N.Y.: Oxford University Press, 1982
- Hugo Adam Bedau and Michael L. Radelet, Miscarriages of Justice in Potentially Capital Cases, Stanford Law Review, Vol. 40, No. 1, 1987, <http://www.jstor.org/stable/1228828>
- JoAnn Bren Guernsey Death Penalty: Fair Solution or Moral Failure?, 2009
- Jeffrey M. Jones, Americans' views on death penalty, <https://web.archive.org/web/20170319132515/http://www.gallup.com/poll/196676/death-penalty-support.aspx>
- Jeff Burbank NEVADA GAS CHAMBER CHAIR GOES ON DISPLAY, 2016, <https://themobmuseum.org/blog/nevada-gas-chamber-chair-goes-on-display/>
- Jane Lavender, Countdown to an execution - final 24 hours of death row inmates revealed, Mirror, 2019 <https://www.mirror.co.uk/news/us-news/countdown-execution-final-24-hours-18832619>
- Juan Ignacio Blanco, Murderopedia, Francis Elaine Newton, <http://murderpedia.org/female.N/n/newton-frances.htm>
- JoAnn Bren Guernsey Death Penalty: Fair Solution or Moral Failure?, 2009
- Kaye Stearman, Ethical Debates, The Debate about the death penalty, New York, 2008
- Keating, Joshua "Gang rapists sentenced to death in India: Is capital punishment making a global comeback?", 2014, <https://slate.com/news-and-politics/2014/04/gang-rapists-sentenced-to-death-in-india-is-capital-punishment-making-a-global-comeback.html>
- Larry K. Gaines, PhD Roger LeRoy Miller, PhD Criminal Justice in Action, 2008
- Lisa M Montgomery" (inmate entry), in the "Find an Inmate" inmate locator database, Federal Bureau of Prisons; <https://www.bop.gov/inmateloc/>
- Los Angeles Times "Maker of Anesthetic Used in Executions Is Discontinuing Drug" latimes.com, 2011
- Michael H. Reggio, History of the death penalty, <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/execution/readings/history.html>
- Marcello Maestro, "A pioneer for the abolition of capital punishment: Cesare Beccaria." Journal of the
- Harry Henderson Capital Punishment, Revised Edition, 2000
- History of Ideas 34.3 , 1973 https://www.jstor.org/stable/2708966?seq=1#page_scan_tab_contents
- Michael H. Reggio , Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty, 1997
- Michael H. Reggio Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty, 1997 Michael Kronenwetter Capital Punishment: A Reference Handbook, 2001
- Marvin D. Free Jr., PhD Racial Issues in Criminal Justice: The Case of African Americans, 2003
- Melissa Sartore, Details About The Blood Eagle, One Of History's Most Nightmarish Torture Methods , <https://www.ranker.com/list/details-about-blood-eagle-torture-method/melissa-sartore>
- McCafferty, James A, Capital Punishment, 2010

- Michael H. Reggio "History of the Death Penalty, 1999
- MICHAEL H. REGGIO, History of the Death Penalty, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/history-of-the-death-penalty/#fn6>
- McKirdy, Euan "N. Korea executed 5 security officials, S. Korea says". cnn.com, 2017
- National Conference of State Legislatures, States and Capital Punishment, 2019, <http://www.ncsl.org/research/civil-and-criminal-justice/death-penalty.aspx>
- Nicole Chavez and Rebekah Riess, CNN, Georgia inmate is the 1,500th person executed in the US since the death penalty was reinstated, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/20/us/marion-wilson-execution-georgia/index.html>
- News Desk, THE EXPRESS TRIBUNE PAKISTAN 465 prisoners sent to gallows since 2014, says report, 2017, <https://tribune.com.pk/story/1451615/465-prisoners-sent-gallows-since-2014-says-report/>
- News24, Youth 'want death penalty reinstated, 2013, <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/Youth-want-death-penalty-reinstated-20130222>
- National Public Radio (NPR) "The Last Public Execution in America," npr.org, May 1, 2001
- New York Times "Citing 'National Consensus,' Justices Bar Death Penalty for Retarded Defendants," nytimes.com, 2001
- Paul Finkelman, PhD The Encyclopedia of American Civil Liberties, 2006
- Phillip English Mackey, Voices Against Death: American Opposition to Capital Punishment, 1787-1975 ,N.Y.: Burt Franklin & Co., Inc., 1976
- Paternoster, R. Capital Punishment. Oxford Handbooks Online, <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195395082.001.0001/oxfordhb-9780195395082>
- ProCon.org, Us executions from 1608-2002 A demographic Breakdown of the Executed Population 12/9/2016, <https://deathpenalty.procon.org/view.resource.php?resourceID=004087>
- ProCon.org, Us executions from 1608-2002 A demographic Breakdown of the Executed Population 12/9/2016, <https://deathpenalty.procon.org/view.resource.php?resourceID=004087>
- Penal Code of Belarus, <https://www.osce.org/odihr/106321?download=true>
- Reality Check teamBBC News, Death penalty: How many countries still have it?, 14 Октомври, 2018 година <https://www.bbc.com/news/world-45835584>
- Robert Conquest , The Great Terror: A Reassessment, 2008, https://books.google.mk/books?id=ubXQSk2qfXMC&printsec=frontcover&dq=stalin+anger+buryat+ungern&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Robert Bohm, PhD "The Death Penalty in the United States," *Battleground Criminal Justice Vol. 1*, Ed. Gregg Barak, PhD, 2007
- Richard Lempert, JD, PhD Joseph Sanders, JD, PhD An Invitation to Law and Social Science: Desert, Disputes, and Distribution, 1989
- Raymond Gibbs, PhD Intentions in the Experience of Meaning, 1999
- Rebecca Steffoff, MA Furnam v. Georgia: Debating the Death Penalty, 2007
- Robert Regoli, PhD John D. Hewitt, PhD Exploring Criminal Justice, 2007
- Reuters "UN Assembly Calls for Moratorium on Death Penalty," reuters.com, 2007
- R.D. Melville, The Use and Forms of Judicial Torture in England and Scotland, The Scottish Historical Review, vol. 2, 1905
- Sam Houston State University, Study examines death penalty support in Mexico, 2017, <https://phys.org/news/2017-03-death-penalty-mexico.html>
- Sir Thomas Dale, Lawes Divine, Morall and Martiall, 1612
- Stuart Kirk, DSW Mental Disorders in the Social Environment: Critical Perspectives, 2004
- TheJapanTimesNews, Aum founder Shoko Asahara's execution leads to renewed debate in Japan on death penalty, <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/07/06/national/crime-legal/aum-founders-execution-paves-way-debate-japan-death-penalty/#.XVmez-gzblU>
- Tim Lambert, A history of the death penalty in UK, <http://www.localhistories.org/capital.html>

- The David J. Kramer Law Firm, PLLC , David J. Kramer, History of Death Penalty in Michigan, 2016 <https://www.novilaw.com/2014/02/history-death-penalty-michigan/>
- The Economist, The death penaltyStrike less hard, Most of the world's sharp decline in executions can be credited to China, <https://www.economist.com/china/2013/08/03/strike-less-hard>
- The History Channel "First Execution by Lethal Gas," history.com
- Thomas Blomberg, PhD Karol Lucken, PhD American Penology: A History of Control, 200
- TIME Magazine "A Brief History of Lethal Injection," TIME website, 2009
- TIME "Ronnie Lee Gardner Executed By Firing Squad," TIME website, , 2010
- Todd Clear, PhD American Corrections, 2008
- This Won't Hurt a Bit: A Painlessly Short (and Incomplete) Evolution of Execution. 2007 , <https://www.neatorama.com/2007/05/29/this-wont-hurt-a-bit-a-painlessly-short-and-incomplete-evolution-of-execution/>
- US Department of State "The Evolution of the Death Penalty in the United States," infousa.state.gov
- "U.S. Attorneys' Manual » Title 9: Criminal - 9-10.000 - Capital Crimes". justice.gov.
- USA Today Kristine Phillips, "Justice Department Resumes Capital Punishment after Nearly Two Decades, Orders Executions of Five Inmates," [usatoday](http://usatoday.com), 2019
- Valeria Criscione and Oren Dorell, Special for USA TODAY, 2012, http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2011-07-27-Norway-punishment-lenient-death-penalty_n.htm
- William Schabas. The Abolition of the Death Penalty in International Law
- William W. Van Alstyne, JD "The Fourteenth Amendment, the 'Right' to Vote, and the Understanding of the Thirty-Ninth Congress," Supreme Court Review, 1965
- Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi-translated byL.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>
- Xenophon, "Hellenica", book I, chapter VII
- Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project, The Code of Hammurabi-translated byL.W. King 2008, <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>